

DIARI PERSONAL EN TEMPS DE GUERRA (II)

RESUM

Transcripció anotada i comentada del diari personal d'aquest jove sadurninenc corresponent als anys de la guerra civil, des del 1936 fins a la seva mort el 1938.

ABSTRACT

Annotated and commented transcription of the personal diary of this young man from Sant Sadurní d'Anoia, which corresponds to the Civil War years, from 1936 to his death in 1938.

Divendres, 25 de març de 1938

He tingut fred. Trobo una [...]¹. Va més be que el sac de costat. Marxem molt dematí. Avancem pujant i baixant muntanyes. Trobem cartes, menjar, armes abundants. Fem una parada molt gran a primeres hores de la tarda. Cap al tard ens dirigim a Senés. Parem vora el pont volat de sobre el canal. Vaig al poble a cercar llet i ous. La nit abans havien marxat els rojos. Quan tornem amb en Coterillo la força [...]² fora. Trobem el Com i mes tard el batalló. Caminem canal amunt fins a trobar la carretera interrompuda per altre pont volat sobre el canal. Dormint al ras en Carulla i jo, vora del pont que està entre Senés³ i Robres.

Dissabte, 26 de març de 1938

Hem dormit bé. Seguim la carretera passant per vora Robres. He vist un pobre soldat roig mort per una bomba d'aviació. He tingut un sobresalt un moment perquè era llarg com el Francisco i no li veia la cara.

Seguim desplegats en direcció a Alcubierre. No passem per l'interior i acampem a la dreta de la carretera. Dinem i després emprenem desplegats la marxa pels camps de la dreta de la carretera. Després passant per la carretera seguim i arribem a Lanaja. Parem una estona. He vist ja ampelles de xampany català (Marbet) i una falsificació de Delapierre⁴. Ens ordenen reprendre la marxa. Trobem barrils de conyac. Junt amb altres batallons ens duen a La Cartuja de Lanaja. Convent mig destruït que l'enemic feia servir de garatge i taller de reparacions. És molt gran. Dormim tota la plana major en una capella on hi ha palla. Dormim molt bé. He pogut comprar un ou quan he passat pel poble.

1 Il·legible.

2 Il·legible.

3 Senés de Alcubierre.

4 Una de les marques de l'aleshores anomenat xampany de la casa Codorniu. Com a treballador de Codorniu, A. Vàrias tenia prou criteri per afirmar que era "falsificat".

Diumenge, 27 de març de 1938

Bona nit he passat. Em rento. Esmorzo. M'afaito. Vaig a visitar uns catalans presats. Oïm missa. Tot el matí i part de la tarda, reposem.

Continuo la carta a Josep Raventós i una per Rosa Ribas. No funciona el correu. Emprenem la marxa a mitja tarda seguint la carretera fins que la deixem seguint per l'esquerra. Per camins i carreteres arribem a Albalatillo després de passar un pont. Es molt entrada la nit quan podem dormir. Ho fem en una casa. Em faig torrades i dormo dues o tres hores amb la manta sobre un feix de llenya.

Dilluns 28 de març de 1938

A les 5 ens criden. Recollim el ranxo fred. Sortim d'Albalatillo. Passem aigua arran el riu Alcanadre. En columna i exploració segueix tot el batalló pels camps fins a la carretera que va a Sariñena, que deixem a l'esquerra. Agafem la carretera, passem per Sena. Villanueva de Sijena. Continuem. La 1ª Cª rep ordre d'ocupar les altures del poble d'Ontiñena a l'altra banda del riu Alcanadre que voreja la carretera. Jo m'avanço a la Plana major per ordre del capità per indicar-li més tard per on ha passat el riu la Cª. Dina mes tard segueix la resta del batalló i estem en unes hortes enfront d'on van cremant dues cases.

Esmorzo a la 2ª de la tercera. El capità em fa anar a Ontiñena a [...]⁵ la 1ª Ca. Passo el riu per mitjà de les fustes a [...]⁶ runes del pont volat Pont de ferro magnífic. Trobo sucre i una cantimplora, una lona; i una [...]⁷ Anem a la carretera de Fraga deixant la ca va a Caspe i arribem a [...]⁸ esperant per a passar el Cinca. Ve l'aviació roja, ametralla per dues vegades. [...]⁹ els nostres antiaeris. Passem el riu Cinca i en guerrilles [...]¹⁰ quan entre els pobles de Bellver i Albalate. Fem nit vora una pallissa on hi ha fugitiu d'Ontiñena. Dormo amb en Berga. Sopo amb olives, sabellots, carn [...]¹¹

Dimecres, 30 de març de 1938

Sortim a quarts de vuit del matí. Quan [...]¹² feia poc havíem sortit l'aviació roja bombardeja. Arribem al Canal de Catalunya i Aragó. Ens estem sota uns ametllers. Ens diuen que ha caigut Lleida. Ens donen racions fredes i cafè, però no tenim pa. Diuen que han romput els dics del Cinca[...]¹³ baixa ple, però que els pontoners estan fent un pont. Dormim al ras amb en Carulla.

5 Il·legible.

6 Il·legible.

7 Il·legible.

8 Il·legible.

9 Il·legible.

10 Il·legible.

11 Il·legible.

12 Il·legible.

13 Il·legible.

Passa l'aviació roja, però ens estem molt quietes i com que passa alta no ens veu. M'ha dit el guarda del Canal que des d'ací es veu Raymat. Ja he vist Almacelles¹⁴.

Dijous, 31 de març de 1938

Aquesta nit de 12 a 1.30 he estat de guàrdia. Fa un dia esplèndid. Al matí estic una estona de guàrdia. Vora migdia he anat a rentar-me un al canal i canviar-me la roba. Tot el dia que tenim molta gana. Per esmorzar ens han donat arròs amb carn. Al migdia carn fregida, melmelada i foie-gras amb tomata però tot sense pa. Ve l'aviació roja mentre em rentava. A la tarda torna però els nostres antiaeris la fan fugir. A la nit ens donen una mica de pa. Plana major i enllaços ens fregim fetge, ronyó i cua. M'acabo el pa. Tot el dia he passat gana. Alabat sia Déu. De tots els sacrificis que he fet no hi havia de faltar la gana. Els que m'esperen segurament que també n'estan passant. S'ha passat cap al tard un sergent de l'exercit enemic. Ni l'he vist encara. Dormo al ras amb en Carulla. Aquest matí m'han pres el mosquetó i no l'he trobat per enlloc.

Divendres, 1 d'abril de 1938

Em criden al matí per avisar que a la C^a estiguin apunt per a marxar.

Ens donen cafè amb llet que m'ha l'he de beure sense pa. Marxem a mig matí i fem alguna parada de "cuerpo a tierra" per prudència perquè passa aviació. Fem una parada molt llarga. Fa un sol que crema. Em diuen que l'objectiu nostre és el Castell de Raymat. Això és una satisfacció per mi. Durant el dia puc obtenir una mica de pa. Cap al tard vaig avançat del batalló puig que em permís del tinent ajudant [...] ¹⁵ avançar-me perquè l'Ermita o església de Gimenells em pensava de lluny que era el castell de Raymat. He anat fins a Gimenells. Uns de Ceriñola ens han convidat a sopar. Tormen al batalló y dormo en un paller.

Dissabte, 2 d'abril de 1938

Després d'esmorzar marxem tot el batalló en direcció a Raymat. Passem per Gimenells. Una vegada dins la finca fem parada en una plantació de xops. Amb permís del capità vaig als primers edificis que es veuen.

Demano per en Cinto. Em duen a una casa i tinc la sorpresa de trobar-hi la Montserrat Rosell, filla segona de l'Adela, em dona notícies de tots els que estimo, però d'un mes endarrere. Parlo amb el Cinto i amb altres treballadors de la Casa Codorniu. En Cinto em dona ous i vi. Li deixo la caçadora de pell. Torno a lloc i a la tarda passant pel poble anem a acampar a la part dreta de la via, vora el pont del Canal. Les Cies prenen posicions. Com ahir "pasa" aviació roja i els antiaeris

14 A Lleida, per tal de contenir l'ofensiva dels nacionals al sud de l'Ebre, l'exèrcit republicà havia deixat gairebé sense guarnició la part nord del riu. Per això una nova ofensiva va tenir molt poca resistència. El dia 24 els nacionals van arribar a Osca, i durant els següents dies van anar avançant fins a Fraga, que va caure el dia 27 de març. D'aquesta manera, els republicans van quedar aïllats als Monegros, sense comunicació amb Catalunya, així que van creuar el riu Cinca, el que va facilitar l'avanç nacional, que el dia 28 arribaven a Monsó i Barbastro. I el dia 3 d'abril de 1938 arribaren a Lleida i s'estenien més tard fins a Mequinçà i Serós.

S'esmenta aquest fet el dia 30 de març. Segurament arribaren al front notícies incertes, de fets imminents però que es donaven per fets. El dia 5 d'abril torna a esmentar el fet.

Entre l'abril i el desembre de 1938, al Noguera Pallaresa i el Segre, en una línia vertical que va de la frontera francesa a Mequinçà, va haver-hi acarnissades batalles entre nacionals i republicans pel control d'aquests dos rius.

En aquest punt, la guerra era un joc d'estratègies entre els generals Franco i Rojo. Va haver-hi combats que han fet història com el del Cap de Pont de Serós, el de Balaguer o Tremp, i enfrontaments terribles com el del Baix Segre, Vilanova de la Barca i Sant Corneli.

Atacs per sorpresa, caps de pont, recuperacions de territori. Llargues estades a les fortificacions, van ser la vida quotidiana dels combatents d'ambdós bàndols. Durant aquest període, que va preparar l'ofensiva decisiva per a l'entrada dels nacionals a Catalunya, hi van lluitar 200.000 homes per a cada bàndol. Vid. Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarragona Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril -desembre de 1938). Pagés editors. Lleida.

15 Il·legible.

no s'entretenen. He anat a veure la bodega on van a buscar vi tots els soldats. Porto una garrafeta de vi per la P.M.¹⁶ junt amb Coterillo. <escric una tarja postal a D. Manuel avui és el sant del Francisco. Ve l'aviació roja. Els antiaeris no paren i els fan fugir. A Raymat hi ha una bateria¹⁷.

Diumenge, 3 d'abril de 1938

He dormit amb el corneta: visito l'església, el col·legi, el poble. Tot està en desordre. Visito al Tinent Coronel Sotelo i parlem de la conveniència de que vingui el Sr. Raventós. Em diu que li comunicui tot seguit la presa de Raymat. Només he tingut temps de fer una carta per D. Magí puig que el migdia ens han donat ordre de marxa. Anem fins a la carretera de Lleida on muntem en camions i ens duen cap uns plans seguint un canal. Baixem i en columna d'exploració el batalló avança. Caminem molta estona entre camps de blat, ametllers i oliveres. Hi ha combat més endavant entre l'enemic i tiradors d'Ifni. Més tard quan hem arribat a uns corral porten passats o presoners. En Rovira troba un amic seu de Mataró. Dormim vora el paller. Algun presoner venia ferit. El combat era vora Almenar. Crec que allà operava [...] ¹⁸gto 51.

Hem estat una estona del matí en el mateix lloc. Ve l'aviació roja i els antiaeris apreten d'allò més. Sortosament aconseguixen com gairebé sempre privar-los de realitzar les seves intencions. Malgrat això ametrallen però lluny d'on estem nosaltres. S'ha pres Almenar. Al migdia avancem en columna d'exploració i ocupació (omplint bosses).

Arribem als "vértices" on trobem els parapets individuals des d'on avui feia foc l'enemic. (Al mató hi ha hagut també combat). Des d'ací es veuen tota la plana enmig de la qual passa el Noguera. L'espectacle es tan bonic que tots els no catalans se'n mostren admirats. Flors.

M'he impressionat. A les masies ens reben amb els braços oberts. Baixem a la cota i vem cap a un mas entre Almenar i Alguaire. Ens donen ous, em fan truites. Dormim a la pallissa.

5 d'abril de 1938

Abans de passar el Noguera Pallaresa l'aviació roja ens ha passat molt baix i a la vora. Però estàvem ben amagats. Ens diuen que ahir va caure Lleida.

Sortim a mig matí. Passem hortes i sèquies. Traspassem amb aigua fins a les cuixes el Noguera Pallaresa que anem vorejant en columna d'exploració per la riba esquerra fins arribar al

16 Plana Major.

17 Ja hem esmentat que la família Raventós de Can Codorniu, després de les eleccions del 16 de febrer de 1936, en previsió del que passaria, es traslladà a viure a Barcelona, posteriorment va embarcar en direcció a Itàlia, van viure a Ventimíglia i ben entrat l'any 1937 van anar a Sant Sebastià, que ja era una zona ocupada pels "nacionals", i després a Raimat, on disposaven d'una extensa finca.

El castell de Raimat era un antic lloc i castell situat damunt d'un puig que dona nom al municipi. La senyoria d'origen islàmic del qual, al s XII, després de la conquesta de Lleida, fou donada a Guerau de Jorba, juntament amb la d'Alcarràs, Vallmanya i Montagut. Vers el 1370 tenia 64 focs. La seva església, incorporada el 1168 a la prepositura de Sant Joan de Segrià, fou posseïdó, més tard, de la pia almoïna de la seu de Lleida, que tingué també la senyoria del lloc. Ha sofert diferents remodelacions, essent definitivament consolidat el 1627.

Es despoblà durant la guerra dels Segadors. En 1715-18 foren refets el castell i l'església amb vista a un repoblament, però durant tot el s XVIII i XIX restà un terme rural, dedicat al pasturatge i agregat a Alpicat. Els nous regadius feren possible el repoblament. L'antic terme fou colonitzat per l'empresa Raventós i Codorniu de Sant Sadurní d'Anoia, que cedí una part de les seves propietats als jesuïtes, els quals hi establiren una casa de formació (1953), des del 1970 col·legi de Sant Pere Claver. Avui, amb vinyes importades de Califòrnia i amb una moderna tecnologia, hom elabora vins de qualitat.

S'esmenta per primer cop el segle XI.

La Plana Major de les forces "nacionals", inclòs en Franco, es van hostatjar aquest dia, 2 d'abril de 1938 al castell de Raimat, mentre que els seus propietaris passaven a viure, mentrestant a la masoveria.

18 Il·legible.

poble d'Albesa on primer havien arribat els Tiradors d'Ifni. Hi fem parada. Diversos batallons de la Div^o més tard seguim en rereguarda avançant en direcció Teruel de Balaguer. Fem parada. El capità rep ordre d'ocupar a la dreta de S. Quintín unes posicions davant el [Farfanya?]. Anem amb ells al davant. Em dona el parte per a qui el dongui al Tinent Coronel Malagón. Trobo al T.C. [...] ¹⁹ i em reconeix. Quan tornem a la posició, l'artilleria roja que durant la tarda no ha parat gaire envia un obús a uns 30 ms. de mi. No explota. Dormim xxxx una quadra en mig de camps de ametlles i oliveres.

Dimecres, 6 d'abril de 1938

Estem entre els ametllers i oliveres. L'aviació enemiga ha passat i els antiaeris han [...] ²⁰ el blau del cel. A la nit ha tirat l'artilleria enemiga i aquest matí també. Després ha començat la nostra i han callat. L'aviació i l'artilleria nostres han treballat molt. Gairebé tot el dia m'he estat llegint Montnegre que vaig trobar a Raymat. Cap el tard passem la riera que tenim al barranc del davant i anem fins a unes cases a l'altra banda de riu i més amunt a l'esquerra. En Pàmies em diu que s'ha enterat que a Raymat hi havia el Sr. Raventós. També ens diuen que avui ha caigut Balaguer. Dormim en un gran magatzem, jo junt amb Iglesias.

He escrit una carta al Sr. Raventós abans d'enterar-me que era a Raymat.

Dijous, 7 d'abril de 1938

Aquesta nit he tingut guàrdia de 2 a 3'30. Dia ple de sol com tots aquests dies i bastant silenciós, només al migdia ha passat l'aviació roja que els antiaeris no han deixat reposar. Per les cases hi ha el tinent Coronel Aguilar. He acabat de llegir Montnegre i l'he donat a En Pàmies. M'he afaitat. Tot el dia ha estat de repòs i ens hem quedat al mateix lloc d'ahir. A la tarda he anat a un Km. Endarrere a intendència a comprar quelcom: llet, xocolata, etc.

Com ahir he dormit amb l'Iglesias. He escrit la darrera part de la carta que escrivia al Josep Raventós que fa tants dies no puc enviar.

Divendres, dia 8 d'abril de 1938

Dia esplèndid. Com tots els dies. Ens enterem al matí de la presa de Tremp i pobles del voltant.

Dissabte, 8 d'abril de 1938

He estat de guàrdia de 3'3 a 5. Ha fet un dia molt bonic i completament pacífic en aquest sector. Per fi aconseguixo enviar la cara que fa tants dies tinc començada per J. Raventós. Escric una postal a D. Manuel, però una vegada fora em recordo que amb les presses no he posat l'adreça. La nit passada es disparà l'arma a Antoni Sanjuan [?] I es va ferir a la cama. Quan Anàvem a dormir s'en avisa que marxem. Al cap d'una estona anem per la carretera que va d'aquest mas a Balaguer, donem moltes voltes i per fi ens instal·lem a fons d'un barranc quan ja era molt tard. Ens hem posat a dormir a les 2 i mitja de la matinada.

Diumenge, 10 d'abril de 1938

Poca estona després d'esmorzar comença un fort bombardeig d'artilleria enemiga. Totes les forces que hi havia escampades per les cotes venen a la part contrària que està d'esquena a l'enemic. Després del bombardeig d'artilleria ve l'aviació roja però els nostres antiaeris tiren tant bé que desbarata tots els plans enemics. Si tira l'aviació al barranc hauria fet una carnisseria terrible.

¹⁹ Il·legible.

²⁰ Il·legible.

Ha començat la nostra un fort bombardeig de dues hores durant el quan just, després amb l'aviació ha batut la riba esquerra del Segre. Rebem l'ordre de preparar-nos i després d'arribar a la riba dreta on d'havia construït el pont de fusta la nit abans el Bº 132 amb la 4ª i la 1ª a la vanguardia, ha passat el Segre. Seguim la riera esquerra uns 200 ms fins a davant de Balaguer, hem començat l'avanç entre les hortes i els camps. El nostre atac ha estat tant ràpid que l'enemic ha deixat el dinar encara calent i molta imperdimenta[?]. Fem una parada vora un canal. Durant l'avanç es fan presoners i hi ha algun passat. Els [...]²¹ prenen el poble d'Asentiu, i nosaltres altures del [...]²² front la dreta. Com que hem rebassat l'objectiu fem per prudència un petit replegament a les altures[?] preses. L'operació de tot el dia ha estat esplèndida.

Dilluns, 11 d'abril de 1938 (Asentiu)

[...]²³ Moment d'ànsia. A la tarda hi ha un constant i intents bombardeig enemic als voltants d'Asentiu. Al capvespre deixem el barranc[?] on estàvem i aixemplem el nostre front fins a l'ermita d'Asentiu però llavors hi ha un fort contraatac enemic, que es l'acció [...]²⁴ d'una que fins ara ha resistit el Bº 132. El capità està instal·lat en un paller. He d'anar a Asentiu a demanar munició al Tinent Coronel Aquilar. Enmig del tiroteig acompanyo els que traslladaven la munició a la 1ª Cª, on he d'anar dues o tres vegades. El tiroteig no para. Em diuen que hi ha l'Alferez Herranz mort. Mes tard en diuen també que no està en Cinca.

Dimarts, 12 d'abril de 1938

Gairebé tota la nit l'hem passada en blanc tot el dia ha estat amb un constant tiroteig. Es confirma la mort de l'Alferès de la 2ª Cª i d'ametralladores Vaig per diversos encàrrecs a la 1ª Cª que gràcies a Deu ha estat de les menys castigades. Estem en uns patis on hi ha grans palls. Ha bombardejat mati i tarda l'artilleria enemiga, la qual insisteix molt en bombardejar aquesta línia de corrals de vora d'Asentiu. La nit passada he dormit al peu del paller. Durant el dia m'he fet una llonguera[?] a una pila de palla per a dormir sol. Mai havia estat en tant perill com aquests dies. Déu m'ajudi.

Dimecres, 13 d'abril de 1938

Molta artilleria enemiga.

He passat una mica [...]²⁵ quedat amb una sola manta. [...]²⁶ perdre la lona. Continuem en [...]²⁷ corrals d'Asentiu. És terrible el bombardeig de l'artilleria enemiga, i aquests corrals on estem es un dels seus llocs predilectes. A la tarda temin uns moments de molta angunia i [...]²⁸ un dels turons de la nostra dreta era [...]²⁹ pels [...]³⁰ I en un atac enemic l'abandonaren; gairebé dos

21 Il·legible.

22 Il·legible.

23 Il·legible.

24 Il·legible.

25 Il·legible.

26 Il·legible.

27 Il·legible.

28 Il·legible.

29 Il·legible.

30 Il·legible.

turons (2 cotes) haurien quedat en poder seu si no hagués estat la decisió de l'alfères Rodríguez de la 4ª i de una Cª de Bailen, gràcies als quals es recuperaren les cotes que hem estat a punt de perdre. Si això hagues passat hauriem estat amb molt de perill. El capità ja ens manava per arpilleres al volt del corral. Després quan ja la impressió era bona, abans d'acabar-se el combat, hem sortit amb el Capità i el Tinent ajudant, tots els enllaços de Cª. Hem anat fins a la casa on està instal·lada la 4ª. Han mort un altre d'ametralladores. Avui també ha mort l'Alferes Casto morts que abans era de la 1ª Cª.

Avui 4 morts i 15 ferits.

Dijous, dia 14 d'abril de 1938

Dijous Sant. Déu faci que l'any que vé puguem celebrar-lo amb tota la [...]³¹ del dia. Avui al matí hem tingut un fort bombardeig enemic. Els obusos queien molt a la vora, a pocs metres del corral. Per altra banda si hi ha tiroteig viu i constant com era els darrers dos dies. La nit passada he anat a dur ampolles de líquid inflamable a la 1ª Cª. Ahir vaig rebre carta de R. Rigas i del meu germà, de Josep Raventós, de Jeroni Parera i M [...]³² quel ¿Martí. Avui escric una postal al Sr. Manuel. A la tarda torna a haver-hi bombardeig enemic però les nostres bateries contesten. Ens donen la notícia de que les forces nacionals han arribat a 8 km del mar per la part de Vinaroz.

Divendres sant, 15 d'abril de 1938 (Asentiu)

He dormit sol en el paller del corral on fa uns dies estem vora mateix del poble d'Asentiu.

He fet a la nit una hora de guàrdia com totes les nits. Hem passat un dia completament tranquil, sense bombardeig i sense tiroteig. Amb en Marquez munyim una cabra. I com que hem aconseguit una mica de cansalada, butifarra i oli, puc menjar una mica de calent.

A la nit he anat a dur munició a la 1ª Cª. Ahir feriren els Alferes López i Echevarria de la 1ª, la qual la mana ara l'alferez Palacios.

Escric una postal a F. Fuentes.

Dissabte sant, 16 d'abril de 1938

Avui al matí l'artilleria enemiga ens ha bombardejat. Estava rentant-me un de mig cos en amunt vora la carretera que baixa a Asentiu. De moment no sabia què em feia [...]³³ els primers han explotat molt a la vora d'on era jo. La Tarda ha transcorregut tranquil·la. A la nit semblava que anava a haver-hi molt tiroteig, doncs s'ha començat a sentir trets i bombes de ma.

S'ha passat un gallec que ha explicat que hi havia la columna [Galan?] i quintos de Marina.

Continuem en el corral de vora d'Asentiu.

Diumenge, 17 d'abril de 1938 (Asentiu)

Cada nit faig una hora de guàrdia. Aquesta nit l'he fet de 2 a 3. Poca estona abans de les 2 de la nit hem tingut un sobresalt. L'enemic ha bombardejat aquests corrals amb artilleria ràpida o amb tancs. Els projectils han explotat molt a la vora nostra. El matí ha estat pacífic.

He escrit una targeta postal a Director Heraldo Aragón

He escrit una targeta postal a Joan Batet

He escrit una targeta postal a Feliu Millet

31 Il·legible. Tres paraules

32 Il·legible.

33 Il·legible.

*He escrit una targeta postal a Josep Pons
 He escrit una targeta postal a Jeroni Parera
 He escrit una carta postal a F. Escolano
 He escrit una carta postal a Miquel Martí*

Dilluns, dia 18 d'abril de 1938

*Continuem als pellers de vora d'Asentiu.
 Dia tranquil.
 Una bala de tant en tant.
 Anem rebent les bones notícies de la presa de Vinaroç, Benicarlo...*

Dilluns, 18 d'abril de 1938

*Continuem a Asentiu.
 Tinc ocasió de visitar alguna casa i veig que veritablement és una desgràcia de la manera com estan.
 Alguna té desperfectes del bombardeig enemic.*

Dimecres, 20 d'abril de 1938

*Continuem en aquests pellers de vora d'Asentiu.
 Passem el dia molt tranquil doncs, només de tant en tant sona un dispar o una "ràfega" d'ametralladora.
 Avui conversàvem amb l'[...]³⁴ i l'Iglesias. Radio se'ns ha ficat a la conversa i les paraules que ha dit només han servit, com sempre per molestar-me. Ens hem disputat. Ell m'ha agredit. M'he defensat, i més tard ens han castigat amb la guàrdia d'una nit sencera. Comencem a les nou la guàrdia.*

Dijous, 21 d'abril de 1938

*Continuem als pellers de vora d'Asentiu.
 Dia tranquil avui també. Sembla que vol ennuvolar-se.
 Hem llegit avui el discurs del General Franco.
 A la nit he rebut una carta del Sr. Raventós (14-4-1938) junt amb una de la meva paqueta (22-03-1938).
 La nit passada he estat de guàrdia tota la nit junt amb Radio, per ordre del Tinent Ajudant, però me l'he passada bastant bé.*

Divendres, 22 d'abril de 1938

*Aquesta matinada a les 4 ha començat a bombardejar l'artilleria enemiga, però la major part dels obusos no explotaven. Al cap d'uns minuts ha cessat el bombardeig. Poc després he entrat de guàrdia.
 Al vespre el cel està una mica ennuvolat. Sembla que vulgui ploure.
 Hem passat el dia molt tranquil.
 Tots aquests dies ens anem enterant dels "partes" que ens comuniquen l'ocupació de tota la riba dreta de l'Ebre i de la Vall d'Aran.*

34 Il·legible.

Dissabte, 23 d'abril de 1938

He fet guàrdia de 6 a 7. Ha plogut una mica a la nit.

Escriu:

Una targeta postal a Josep V. solà

Una targeta postal a Francisco Puig

Una targeta postal a Joan Batet amb uns versos que li dedico.

Una targeta postal a Xavier Planas.

Al matí ha bombardejat l'artilleria enemiga. Ha tirat al poble i a les posicions de la 4^a C^a. Hi ha hagut alguns ferits. Al poble ha enfonsat alguna casa. Llavors la nostra artilleria ha contestat molt enèrgicament amb un tiroteig formidable i seguit, fent callar immediatament les bateries enemigues.

A la nit hem anat a estendre una línia telefònica fins a les avançadilles de la 1^a. Avui s'ha fet càrrec de la 1^aC^a l'Alferes Tomàs altra vegada. L'he saludat.

Diumenge, 24 d'abril de 1938

Ha plogut la nit passada, però aquest matí s'anat aclarint i ha sortit el sol. Ens donen la notícia de que s'avença per Guadalajara i que s'han pres molts pobles i 33 tancs. A més el [...] ³⁵ diu que per Radio digne que tenia una gran notícia per donar, però que encara no estava autoritzat per a fer-ho. Que serà?

Ahir vaig recuperar algunes de les cartes que vaig perdre quan en van trobar la motxilla. Auria me les va recollir a l'ermita de sobre Asentiu.

A la nit semblava que començava a haver-hi combat, però al cap d'un quart ja va cessar el tiroteig i les bombes de ma. Era per la part dels moros.

He fet guàrdia de 9 a 11 per què he fet la que corresponia a l'Iglesias.

Dilluns, 25 d'abril de 1938

Matinada plena de sol, però al migdia sembla que vol ennuvol·lar-se.

Aquesta nit els enginyers han deixat gairebé llest el refugi que construïen en els corrals de vora d'Asentiu on fa dues setmanes que hi estem. Ahir en Rovira em va parlar d'una nota molt interessant donada pel generalíssim sobre el tracte que els catalans han de rebre per part de l'exercit; nota plena de sensatesa i bon sentit.

He començat una carta al Sr. Raventós, a Rosa Ribas i a la meva Paquita.

A la nit hem de treballar tota la nit per cobrir de terra el refugi.

Dimarts, 26 d'abril de 1938

Tota la nit hem treballat cobrint de terra el refugi. He esmorzat i m'he posat a dormir. He dormit gairebé tot el dia.

A la nit a treballar al refugi altra vegada.

Dimecres, 27 d'abril de 1938

Hem treballat fins molt entrada la nit, i m'ha tocat guàrdia de 6 a 7 del matí. Per avançar el refugi treballem després de dinar.

A la tarda acompanyo el capità al poble a on està el tinent Coronel Aguilar.

³⁵ Il·legible.

*Sopo una mica tard i després vaig a buscar aigua al riu.
Avui, festa de la Verge de Montserrat patrona de Catalunya.
Que ella ens ajudi a deslliurar Catalunya.*

Dijous, 28 d'abril de 1938

Guàrdia de 12 a 1.

Hem treballat fins a mitja nit al refugi. Ha fet bon dia però al matí una mica ventós. Abans de migdia he acompanyat al tinent Estralla a la 1^a C^a que passa al seu càrrec. Ho aprofito per menjar calent, vaig al poble a prendre cafè i copa. Vaig a cal Barber i em faig tallar els cabells al zero i afaitar.

A la tarda junt amb el Capità Montojo recorro les posicions de la 1^a C^a i tornem bastant tard.

Vaig al poble a sopar, i després torno a les posicions de la 1^a a acompanyar un [...] ³⁶ que duu una caixa de municions.

Rebo una carta de D. Francisco Fuertes.

Bons punts referents a l'ofensiva de Teruel en direcció a Castelló.

Divendres, 29 d'abril de 1938

Ha plogut aquesta nit. Però he dormit molt bé perquè tinc la lona d'En Radio que em preserva de la pluja. Plou a mig matí. Fa sol a la tarda y cap al tard torna a ploure.

Escric:

Una targeta postal a Josep Raventós

Una targeta postal a Joan Botet

Una carta a D. Francisco Fuentes.

Acabo carta a D. Manuel, R. Ribas i Paquita.

A la nit rebo una carta de la Sra. Montserrat en la qual em comunica que D. Manuel és a Raymat.

Vaig a dur una caixa de bombes de ma a l'Alferes Robledo. Més tard amb en Blanco, anem a repassar la línia telefònica fins a la posició de l'alféres Palacios.

Total que entre la guàrdia i viatge he hagut de llevar-me tres cops durant la nit.

Dissabte, 30 d'abril de 1938

Apenes he dormit. Res extraordinari ha passat aquest matí. Però a la tarda ha començat a bombardejar l'artilleria enemiga, tirant una canonada de tant en tant. La nostra ha començat a respondre'ls i llavors han callat. Alguns obusos enemics han caigut al poble.

Al vespre no em trobo gaire bé. I en Rovira em dona dues tablettes d'aspirina.

Vaig a dormir d'hora.

Diumenge, 1 de maig de 1938 (Asentiu)

Em llevo tard, a dos quarts de dotze. A aquesta hora l'artilleria enemiga ja havia començat a bombardejar com ahir amb dispars molt espaiats. Sembla que tiren de la part de Bellmunt o Belcaire. La nostra contesta i segons els observadors molt encertadament. Llavors callen i passem el dia tranquils. He anat a prendre cafè al poble. En Pàmies m'ha obsequiat amb rostes i xocolata. Compro plàtans.

Escric una carta a J. V. Solà.

Vaig a dormir aviat.

36 Il·legible.

Dilluns, 2 de maig de 1938

He fet guàrdia de 4 a 5. Al matí he anat acompanyar a l'Alféres Artigas a la posició de Robledo. He parlat molta estona amb en Rovira i en Portell. Durant la conversa ha començat a canonejar l'artilleria roja. Canonades molt espaiades i escampades. Al migdia he prescafè al poble. He vist en Trulla[?]

Fa un dia plujós. Escric:

Una targeta postal a Mn. Amadeu Oller

Una targeta postal a Dr. A. Bonet

Una targeta postal a Pedro Albàs.

Rebo el paquet de roba de la Sra. Montserrat.

Dijous, 5 de maig 1938

Continuem a les eres d'Asentiu. Dies molt variables. Pluja al matí. Sol a les tardes.

Divendres, 6 de maig de 1938

Rebo una tarja postal de Xavier Clavell.

Dissabte, 7 de maig de 1938

Faig instància sol·licitant entrar a l'acadèmia d'Alferes d'Ávila.

Rebo carta de Jeroni Parera.

Diumenge, 8 de maig de 1938

Vaig a Missa. La diu el Pàter al cafè de la Plaça. Sortint Ormazàbal m'afaita.

Tot el dia ha estat un dia tranquil. Rebo tarja i paquet de D^a Montserrat i P. Albàs.

Dilluns, 9 de maig de 1938

Ahir varen castigar tres enllaços per què tenien el fusell a la intempèrie. Aquesta nit passada el capità m'ha trobat que mentre estava fent guàrdia m'havia endormiscat, era de 12 a 2 i m'ha enviat a picar junt amb els castigats. No els he trobat. He dormit en un corral abandonat.

He rebut carta de D^a Montserrat que me n'envia una de R. Ribas. Dormo amb Coterillo.

Dimarts, 10 de maig de 1938

Hi ha hagut duel d'artilleria. A la nit per una [...] d'En Calleja, s'encén el paller on dormim. Tenim una feina extraordinària a apagar el foc i sort que al mig del corral on estem hi havia un gran pèlag.

Dormo a la meva xavola.

La nit passada he dormit a la xavola de Coterillo per que l'Oyarbide està amb permís des d'ahir al matí.

He escrit:

Una carta a D. Manuel (a Raymat)

Una tarja a Joan Batet (Burgos)

Rebo una noteta de Dª Montserrat acompanyant cartes atrassades de R. Ribas, la meva Paquita i Vicente Sanz que al trametre-les s'equivocà d'adreça.

Dimecres, 11 de maig de 1938

De bon matí comença la nostra artilleria a bombardejar a l'enemic, ara contesta més tard

de la mateixa forma canonejant el poble i causant molts desperfectes a les cases.

He fet guàrdia de 2 a 3.

Ariño m'ha dit que a la 1^a C^a tinc un paquet a recollir.

A la nit hi ha hagut fort tiroteig i bombes de ma per la part esquerra de les nostres posicions, on hi ha els moros.

Dijous, 12 de maig de 1938

He tingut guàrdia de 3 a 4 de la matinada. Al Matí hi ha hagut duels d'artilleria. L'enemic ha bombardejat la rasa de la 4^a C^a. La nostra ha fet foc freqüent. Al migdia s'ha acabat el soroll. A la tarda m'he rentat de cap a peus i m'he canviat la roba.

Al matí he recollit un paquet que m'ha enviat D. Francisco Fuertes: 2 capsos de formatges, de pots llet, 4 pot mermalada, 4 teules de xocolata.

He sapigut que el tiroteig d'ahir vespre fou motivat per 4 evadits rojos que venien a les nostres línies. Dispararen tant els nostres com els enemics. Sols n'aconseguien passar-se arribant-se sense articular paraula. Els altres tres quedaren morts a les alambrades. A.C.S.

He rebut carta de J.V.Solà.

He fet guàrdia de 4 a 5. Ha començat la nostra artilleria un formidable canoneig. Bateries del [...] Que disparaven sobre Bellmunt. Un foc molt freqüent i fort.

Tot el dia ha estat molt quiet doncs l'artilleria enemiga ha callat en absolut.

A les 6 de la tarda la nostra ha tornat a donar un concert.

Se que abaix al poble tinc una carta.

Dissabte, 14 de maig de 1938

Aquest matí he tingut carta de Josep Pons.

A la tarda he rebut una carta de Jaume Caballeria i demés companys que estaven junt a Pamplona.

Diumenge, 15 de maig de 1938

He confessat combregant. Feia molts dies que no ho havia fet. He tingut la guàrdia de 5 a 6.

Tot el dia ha estat ennuvolat i ha plogut. He esmorzat al poble a una casa on m'han servit café barrejant-hi llet condensada de la que m'enviaren.

Aquesta tarda en Rovira em diu que prorrogaren 5 dies el terme d'admissió d'instàncies per Alfères, es diu que s'acabava avui.

A la xavola s'hi aixopluguem Blanco, Izquierdo. Amb Coterillo tinc unes coverses molt interessants en les quals coincidim en absolut. Els dos germans Coterillo valen molt.

Dilluns, 16 de maig de 1938

Ahir a la nit vaig fer guàrdia de 9 a 10. Aquesta matí de 7 a 8.

Plou al matí.

A la tarda fa un bon sol. El dia ha estat absolutament tranquil. Tant sols de tant en tant un tret isolat, o una ràfaga d'ametralladora.

A la tarda quan ha arribat el correu m'han entregat una targeta postal del Sr. Fuentes.

Tinc guàrdia de 10 a 11 de la nit.

Dimarts, 17 de maig de 1938

Neix un matí ennuvolat. Aquí ens comencen a donar [...] calent [...] dia. Gràcies a Déu.

En Pàmies em dona una còpia de les disposicions que s'han [...] sobre el tracte que s'ha de donar a [...] per part de les tropes.

Junt amb en Pàmies i en Rovira tenim unes converses molt interessants.

El dia ha passat tranquil. A la tarda ha fet molt de sol.

Al vespre arriba Oyarbide de permís i em porta xocolata i un respallet.

Dimecres, 18 de maig de 1938

La nit passada m'han fet la guàrdia. Hem dormit junts Oyarbide, Coterillo M. i jo.

Al matí ha fet un bon sol però a la tarda s'ha ennuvolat i s'ha posat a ploure. La pluja ha estat la causa de que hagi cessat un fortíssim duel d'artilleria. L'enemic bombardejava vora la casa de la 4^a C^a. A la nit ha plogut també.

Reso el Rosari junt amb Oyarbide. Dormim junts Coterillo J, Oyarbide i jo.

He rebut aquesta tarda:

Una carta de Josep V. Solà.

Una tarja de Francisco Puig.

Dia variable de pluja i sol. Al mig dia hi ha hagut un petit duel d'artilleria.

Avui al matí ha marxat reclamat per l'acadèmia d'Alferes, Juli Otero.

Divendres, 20 de maig de 1938

He tingut guàrdia de 2 a 3 de la nit. Rebiem les nostres novetats de les novetats de les C^{as} cada hora i les transmetiem a la brigada.

Ha fet un dia ple de sol. Ha estat un dia molt tranquil. L'artilleria roja no ha tirat ni una canonada. Però la nostra quan ja s'havia post el sol i quan començava a fosquejar a carregat fortament les valls que es troven davant les muntanyes que estan a l'esquerra de Cubells.

Aquesta tarda he tingut una conversa sobre la futura actuació de la joventut, amb Juli Coterillo.

He escrit una tarja postal a D. Manuel.

Dia ple de sol. He fet guàrdia de 3 a 4 del matí.

Tot el dia ha estat bastant tranquil. Només a la tarda hi ha hagut un breu duel de l'artilleria.

Ahir a la nit vaig escriure una tarja postal a Dª Montserrat que Urgoiti la tirarà a Tolosa, segurament.

Després de sopar, com cada dia des d'ahir resem el Rosari junts, Coterillo, Oyarbide i jo.

Diumenge, 22 de maig de 1938

Hem perdut les cotes 347 i 361. En tornat de dur la metralladora ens [...] ³⁷ els obusos molt a la vora; ha passat varies voltes l'aviació enemiga. He arribat al "puesto de mando" rendit i acaloradíssim.

Sofríem un canoneig intensíssim d'artilleria. Un obús m'ha tirat molts terrossos de terra a sobre. Pas moments després sento una fortíssima explosió i al mateix temps una gran ventada i una llum viva a la casa; ens ha explotat un obús al pati; a uns vuit o deu metres d'on estic ha partit i fet pols un dipòsit de pedra. Tot avui que vaig veient com Déu m'ajuda. Ell em dona valentia i serenitat.

Sembla que s'ha iniciat pels tiradors d'Ifni la recuperació de la cota 347. Ja he fet una altre viatge a la 1^a C^a per munició.

37 Il·legible.

Crec que [...]³⁸ a les 6 de la tarda.

S'ha recuperat la cota 347. S'han inutilitzat tres tancs. Però ara arriba un parte que diu que l'enemic segueix avançat per la part dreta. Està una mica ennuvolat.

Son 11 els tancs inutilitzats. N'he vist quatre cremant. Hem anat Blanco i jo a la 1ª a arreglar el telèfon. La línia trencada pels tres obusos. He vist els quatre morts de la posició. Entre ells Esparza i el que he vist morir al matí. En tornar m'he donat compte altra volta que la Providència Divina m'ajuda. En ella comfio per a complir el dia de demà totes les nostres promeses.

Dilluns, 23 de maig de 1938

Tiroteig a la matinada. He fet guàrdia de 5 a 6. Comença un canoneig enemic i al cap de poc para. Dues hores de calma i comença el duel. L'enemic ataca tant fortament que els nostres han de retirar-se fins a mitja cota 347, gairebé perduda del tot. Atac amb tancs. N'inutilitzem [...]³⁹. Dues vegades vaig a la 4ª Cª a dur munició. Tiroteig terrible.

Dino a la posició Robledo. Quan soc a la 4ª bombardegen la casa. Em cau tanta pols. A darreres hores de la tarda els nostres amb un esforç [...]⁴⁰ recuperen la 347. Al matí s'han passat dos catalans. A la tarda [...]⁴¹ altres dos. Avui ha estat tant o més fort que ahir: artilleria, aviació, tancs. Ha mort l'Alferes Sesma i el tinent Piu i altres soldats.

Dimarts, 24 de maig de 1938

Guàrdia de 6 a 7. S'ha passat un de Vilafranca i un d'Hospitalet. Ha començat al matí molt pacífic però poc després ha començat un formidable canoneig a la 4ª Cª a la cota 347 que hem d'abandonar.

L'enemic avança. Ve aviació. Tancs. Anem a arreglar la línia de la 1ª Cª. A l'arribar-nos a la 4ª trobo en Margarit que venia baldat de les vèines que li ha tirat al darrera un obús. En els moments més perillosos aquest matí vaig a dur una parte urgent a Robledo que està demanant auxili. Arribo [...]⁴². Quan acompanyava al Margarit ve aviació i artilleria. Feia poca estona que la nostra havien recuperat la 347.

Passem la tarda tranquil·la, sols amb una mica d'artilleria. Pes estrany [...]⁴³, que pot [...]⁴⁴ dos bombardeig de davant Cubells per la nostra aviació combats aeris. Hi ha notícies de rellevament que [...]⁴⁵

38 Il·legible.

39 Il·legible.

40 Il·legible.

41 Il·legible.

42 Il·legible.

43 Il·legible.

44 Il·legible.

45 Il·legible.

Dimecres, 25 de maig de 1938

[...]⁴⁶ confirmen i a les dues d'aquesta matinada ens relleven. És tard i com que s'ha aclarit que encara érem a Asentiu la [...]⁴⁷ el batalló per [...]⁴⁸ i cada quart d'hora. Els darrers han marxat la Plana Major i enllaços. Hem anat a peu des d'Asentiu fins a un pont de ferro de vora Balaguer, seguint la riba esquerra del riu Sió. A l'ombra d'uns albers hem dinat i reposat tota la tarda. Sopem. Rebo carta de Mn Amadeu Oller. Escric una tarja a F. Fuentes i una a D. Manuel. Ahir al matí en vaig escriure una a D. Manuel i una a Dª Montserrat, i a la tarda una altra per a Dª Montserrat.

Sortim de vora el pont de ferro de la carretera que va a Balaguer quan tot just comença a enfosquir, passem pel pont volat sobre el Segre i sortint de Balaguer ens dirigim a Menàrguens on arribem entrada la nit, fatigadíssim.

Dijous, 26 de maig de 1938

Aviat em criden per a dur encàrrecs i partes a la 1^a C^a que té la posició vora el Segre. Hi he d'anar tantes vegades que al final del dia estic rendit puix encara no he descansat. Quan em pensava poder dormir m'avisen que hem d'anar a instal·lar un telèfon del "puesto de mando" de la 1^a C^a a les avançadilles. Hi anem Blanco, Oyarbide, "Radio" i jo. Degut a la fosca ho hem de deixar.

He estat tant abatut avui que ni m'he recordat que fos l'Ascensió.

S'ha sentit per part del "cap de pont", molta artilleria. L'aviació roja ha bombardejat Balaguer.

Divendres, 27 de maig de 1938 (Menàrguens)

A les 6 del matí tornem a marxar a instal·lar el telèfon de la 1^a C^a que hem deixat aquesta nit passada a la una. Estic cansat tant però no com ahir. Compro ous i a la tarda ens fem una truita amb En Rovira, Margens i Cuyàs. Després de dinar ha fet un huracà seguit d'una gran tronada i pluja.

He rebut un paquet de Dª Montserrat contenint 3 pots de llet i xocolata.

46 Il·legible.

47 Il·legible.

48 Il·legible.

Dissabte, 28 de maig de 1938

*Dia completament tranquil. He anat a Menàrguens a esmorzar. He begut llet. He comprat ous i amb en Rovira i demés hem sopat com uns reis.*⁴⁹

A la tarda he rebut carta d'En Sabanés i una tarja de Dª Montserrat del 24-5-38.

Diumenge, 29 de maig de 1938 (Menàrguens)

M'he llevat una mica tard i ahir he pogut combregar durant la missa que ha dit el Pater. Tot el dia ha estat molt tranquil. A la tarda ha volat una bona estona una gran quantitat d'aviació nostra.

A la nit després de sopar [...] ⁵⁰ amb el Capità i amb l'alferes Robledo, a seguir les posicions del Segre.

He comprat ous i amb els amics ens hem fet un plat extraordinari per sopar.

49 L'Estat Major republicà, comandat pel general Vicente Rojo, ordenà al tinent coronel Juan Perea Capulino, comandant de l'Exèrcit de l'Est, llençar una ofensiva contra la línia de front establerta al Segre i el Noguera Pallaresa que havia de començar els dies immediats al 18 de maig de 1938.

Amb aquesta acció els republicans pretenien trencar les línies enemigues i avançar fins al Cinca per establir contacte amb la 43 Divisió encerclada a Bielsa, aïllar les tropes que acabaven d'ocupar la Vall d'Aran a l'hora que obligar a desprotegir la ribera de l'Ebre, per on estava prevista l'altra gran contraofensiva, destinada a reunificar el territori sota control de la República. Però sobretot es pretenia recuperar el control de punts estratègics com embassaments i centres de producció hidroelèctrica a les conques del Segre i el Noguera Pallaresa Cal recordar que Barcelona estava mancada d'energia elèctrica i que, mesos més tard, el control d'aquests embassaments per part de les tropes nacionals durant la Batalla de l'Ebre els hi va permetre obrir-ne les comportes y fer pujar extraordinàriament el cabal del riu dificultant molt l'avenç republicà.

De la importància que el comandament republicà donava a aquesta empresa en diu molt el contingent que s'hi va esmerçar: més de 160.000 homes, una quantitat mai mobilitzada fins llavors, fins i tot superior al de la Batalla de l'Ebre.

D'aquells fets es recorden enfrontaments d'extrema duresa com els de Les Pedres d'Auló (Pallars Sobirà), Sant Corneli (Jussà) o el Merengue (La Noguera), però si bé han quedat a la memòria col·lectiva aquests llocs, els enfrontaments d'enorme virulència amb grans pèrdues humanes, es repeteixen per tota la línia del front.

La responsabilitat de l'operació contra el cap de pont de Balaguer, que serà coneguda com la Batalla de Balaguer, recaurà al XVIII Cos d'Exèrcit, a les ordres del tinent coronel José del Barrio. S'enfrontarà al Cuerpo de Ejército de Aragón a les ordres del general José Moscardó. El Camí de Belcaire feia de línia divisòria de les forces i també s'hi va lluitar amb gran intensitat. Atacs frontals de la infanteria republicana que a, base de moltes pèrdues, arriba a conquerir la posició contrària. Contraatacs dels franquistes que tornen a recuperar-la: es limiten a defensar la posició. Les cròniques recullen que el turó de la cota 347 fins a set cops canvià de mans. Moltes baixes per ambdós bàndols, especialment al republicà (així es pot veure en les notes d'aquest diari dels dies 23 i 24 de maig).

La virulència i acarnissament que revestiren els combats en aquests turons fa pensar que era degut a la seva posició estratègica i per on el comandament republicà esperava poder trencar les línies enemigues.

El dilluns 23 i el dimarts 24 de maig les accions es desenvolupen de forma semblant amb la mateixa estratègia republicana: bombardeig de l'artilleria i l'aviació per preparar el terreny per on la infanteria, acompanyada d'unitats blindades, s'estavella una vegada rere l'altre contra les defenses enemigues. Al cap de tres dies de lluita les pèrdues humanes i materials per ambdós bàndols són enormes.

El dia 25, els republicans es veuen obligats a deturar l'ofensiva i rellevar part de les seves forces. Les tropes franquistes també es reorganitzen i la 54 Divisió que és la que havia rebut més càstig al sector centre, és substituïda per la 53. Aquell dia el president del govern republicà, Negrín i el general Rojo visiten el front.

El dia 26, es reprenen els combats amb tanta virulència com els primers dies i els mateixos resultats. Encara es perllongaran fins a la matinada del 29 quan l'exèrcit republicà es veu obligat a deturar definitivament l'ofensiva. Un comunicat emès el 28 ordena "... se ha dispuesto que el Ejército del Este pase provisionalmente a una defensa activa sobre las posiciones últimamente conquistadas". Es tractava d'amagar que l'atac al cap de pont de Balaguer i l'ofensiva a tot el front del Noguera Pallaresa i el Segre havien fracassat i les posicions romanien més o menys que al començament. Però amb unes pèrdues enormes. Vid. Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarragona Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril -desembre de 1938). Pagés editors. Lleida.

50 Il·legible.

*He rebut una carta de Xavier Planes.
 Escric una carta per D. Manuel però no l'he acabada.
 Surto a la nit a visitar les posicions de la 1ª junt amb el Capità i l'alférez Robledo.
 Guàrdia de 1 a 2.*

Dilluns, 30 de maig de 1938

Fins a la una de la matinada no hem tornat amb el Capità de les posicions. De 3 a 4 del matí ens criden amb una alarma extraordinària. Han dut un ferit amb un braç tallat a conseqüència d'una bomba de ma. Deien primer que una C^a roja havia passat el Segre. Anem a avisar les C^{es} a tota pressa, que es posin a punt. Quan torno resulta ésser que un soldat dels batallons de treballadors es passava als rojos i que no podent passar el Segre s'ha presentat a un sentinella causant una alarma. Me l'han fet custodiar. Més tard en camió, en Radio i jo el duem a Portella, al tinent Coronel Manrique. En tornant passem per Albesa on trobo en Pàmies i en Claret. Parlem i menjo un bistec. A Portella també menjarem junt amb en Cantero i el Mestre armer. (Festa a Albesa). Acaba el dia normalment. Escric una carta a D. Manuel, una postal a Neus Cervera[?] (per en Portell) i una a la Sra. Solchaga.

Rebo [...] ⁵¹ de D. Manuel [...] ⁵² 1938.

Dimarts, 31 de maig de 1938 (Menàrguens)

He fet guàrdia de 3 a 4 de la matinada i he anat a oir missa i combregar a l'iglèsia de Menarguens i a esmorzar al mateix poble. He ofert la comunió per la salvació espiritual del que ahir intentà evadir-se puig que gairebé segur que avui l'afusellen. Avui m'havien donat permís per anar a Raymat amb la camioneta que va a Saragossa però degut a la mala combinació i amb la [...] ⁵³ de no tornar puntualment ho he deixat córrer.

Fa uns dies plens de sol. Va bé per que m'he rentat bé, em vaig canviar, he dut la roba a rentar i apenes duc cap poll.

Dimecres, 1 de juny de 1938 (Menarguens)

He fet guàrdia de 4 a 5. En sortint de guàrdia me'n vaig a la 1^a C^a m'emporto el cafè i me'n vaig a esmorzar al poble.

He fet un dia una mica plujós, però ha estat molt tranquil. Després de dinar vaig al poble junt amb en Rovira i compro unes espardenyes. Tinc els peus fets malbé.

Al matí rebo una carta del Dr. Solomo[?] 23-5-38 i a la tarda una tarja de X. Calvell.

Dijous, 2 de juny de 1938

He fet guàrdia de 5 a 6. Neix un dia ennuvolat però després s'aclareix i fa bon sol. Junt amb En Rovira i en Margens anem al poble a prendre cafè.

He escrit:

Una carta a Ramon Sabanés.

Una carta a Jeroni Parera.

Una postal a Antoni Parera

Una postal a Francisco Puig

⁵¹ Il·legible.

⁵² Il·legible.

⁵³ Il·legible.

Una carta a Josep Pons

Una carta a Francisco Fuertes.

Avui al matí en Rovira, Margens, Cuyàs i jo hem anat a missa i combregar a l'Església de Menarguens, després hem fet un bon esmorzar.

Després de sopar he hagut de recórrer la línia telefònica de la 1^a C^a a l'avançada perquè la comunicació estava interrompuda. L'he arreglada.

Ha fet un dia ple de sol, esplèndid. Tinc els peus escaldats.

He escrit una carta a Fèlix Millet.

He rebut una carta del Dr. Bonet.

He rebut una carta de D. Manuel junt amb una de la meva Paquita (11-5-38) i de Rosa Ribas.

Blanco m'ha fet la guàrdia.

Dissabte, 4 de juny de 1938

Dia plujós i variable. Tinc els peus escaldats i em fam molt mal.

L'Alferes Robledo em rebaixa de servei. Només aniré a la C^a per a menjar.

La tranquil·litat és absoluta.

De bon matí he anat a cercar el cafè a la C^a. A les 9 he anat a missa al poble i a combregar. He anat a la barberia i després a l'esmorzar a una vaqueria amb en Castany.

Dia ennuvolat.

Pasqua de Pentecosta. Déu faci que l'any que ve pugui celebrar-la en la pau i amb la companyia de tots els que estimo!

Guàrdia de 11 a 12

Dilluns, dia 6 de juny de 1938

M'he llevat dematí per anar a cercar el cafè.

Fa un dia ple de sol. Tot el dia ha estat completament tranquil.

He anat una mica al poble a fer la visita al Sagrat Cor ha que no hi ha el Santíssim.

A Menàrguens ja comença a fer una vida bastant normal.

Guàrdia de 11 a 12 (faltava León)

Dimarts, 7 de juny de 1938

M'he llevat dematí per anar a cercar l'esmorzar. Fa un dia calorós. Després de dinar vaig al poble de Menarguens i tinc unes converses molt interessants amb el [...] ⁵⁴ de Palautordera, Isidre Garriga i altre J. Mª Sagrera.

Em fan mal els peus de tant escaldats que els tinc.

Dimecres, 8 de juny de 1938

Guàrdia de 1 a 2.

Ha fet un dia que semblava volia ploure. Cap al tard a l'horitzó s'hi veien molts llampecs i uns nuvolots molt negres. El dia ha estat de molta xafogor i abosolutament tranquil en lo que es refereix a la guerra. He anat al poble on he estat molta part de la tarda junt amb En Rovira. Hem comprat un pot de llet i sidra.

He rebut una postal de Neus Cervera (Portell).

Guàrdia de 2 a 3. Ha fet un dia calorosíssim. Bona part del matí m'he estat rentant jo i [...] que he esperat que s'assegues [...] Mig un prenia el sol.

Avui s'han incorporat al B° un centenar de soldats. N'he acompanyat una vintena a la Cª entre ells uns quans catalans.

He enviat una carta a D. Manuel, junt amb la qual una per R. Ribas, una per la meva Paquita i una altra pels meus pares.

Dia absolutament tranquil.

Divendres, 10 de juny de 1938

Guàrdia de 1 a 2. A les 8 del matí. L'artilleria enemiga tira quatre o cinc obusos de calibre petit a la part dreta de Menarguens, a les posicions de Bailen. En tot lo demés, absolutament tranquil.

Núvols i sol. Molta calor.

Escriu una carta per A. Portell.

Escriu una postal pel seu cunyat.

A l'hora de sopar em trobo malament. Margens em mira la temperatura. Estic a 38° més tard me la mira Ormazabal i estic a 38'4°. Se'm rebaixa de la guàrdia i de tot servei.

Tot el dia l'he passat ajagut a la xavola. Al matí estava a 37'4° i a la nit a 38'3°. Tinc mal de cap.

A la tarda han vingut a jugar a cartes a la xavola uns quants. Es que ha fet un dia de llamps i trons i pluja.

He rebut una tarjeta postal de Jeroni Parera 6-6-38.

Diumenge, 12 de juny de 1938

He passat bé la nit. Al matí tinc 36'8° només, però tinc una mica de mal de cap.

Passo tot el dia a la xavola encara que surto una mica a prendre el sol. A la nit estava a 37'4°.

Ha estat un dia tranquil encara que s'ha oït una mica d'artilleria. Els nostres els ha tirat uns quants morterassos perquè es fortificaven a l'altre banda del Segre.

He passat bé la nit i estic bastant bé. Fa bon sol. Junt amb l'Oyarbide dino amb una truita a la francesa de dos ous, i cafè amb llet. Com que diuen que a la nit tenim rellevament m'arreglo i preparo la motxilla. Sopo també amb l'Oyarbide amb una altra truita a la francesa de dos ous i llet i mermelada. Hi ha preparatius de marxa i carreguem munició i les cuines. Amb un camió dels que trasllada cuines muntem l'Oyarbide i jo per estar rebaixats i així podem traslladar-nos a cavall a Albesa on ha d'anar a reposar tot el batalló que aquesta nit serà rellevat pel batalló 287 de tiradors. A la nit arribem a Albesa. Anem on ha d'instalar-se la Plana Major i l'Oyarbide i jo dormim junts en un llit sobre el sommier. He rebut carta d'En Santiago Valldeperes. A l'arribar a Albesa ens enterem que ha caigut Castelló.

Han arribat aquest matí tots els soldats del B°. S'han reorganitzat les guàrdies doncs ara hi ha quatre enllaços més. En Pàmies em convida a esmorzar. Dinem junts en Rovira, Margens, Berga i jo. Anem a prendre cafè. Fem molta broma a l'altre cafè on hi ha una sala. El Pater m'encarrega la traducció del mes del Sagrat Cor puix el llibre està en català i com que hi assisteix algun soldat millor fer-ho en castellà. Per avui el lleigeixo jo, en català, a l'Església.

Arriba un nou Comandant per al batalló. A la casa on s'instal·la fem guàrdia de 7 a 9 de la tarda l'Oyarbide i jo.

Dormim junts al mateix lloc d'ahir.

Dimecres, 15 de juny de 1938

[...]⁵⁵ a l'esmorzar i vaig a desdejunar amb la llet. Em compro mig litre i me l'escalfo.

Al migdia a conseqüència del soroll i les [...]⁵⁶ d'ahir han tancat els cafès.

A la tarda com que no he tingut temps de traduir les oracions que el Pater m'havia encarregat de traduir sinó resar jo en català, el mes del Sagrat Cor, a l'església. De passada em confesso per demà.

He rebut carta de Josep Pons.

He fet guàrdia de 9 a 11 del matí.

Dijous, 16 de juny de 1938

Ahir vaig tenir guàrdia de 11 a 1 de la nit. Encarrego una coca per esmorzar. Avui a les 8 missa i comunió general. Esmorzem amb xocolata de la Cª i la coca que hem encarregat aquesta nit.

A dinar hi ha extraordinaris: Menús: Escudella, peix, bistec amb patates, vi abundant, plàtans i cafè.

Entro de guàrdia de 1 a 3 de la tarda. Torno a prendre cafè. Acabo de traduir les oracions del Pater, i després del Rosari hi ha processó de Corpus per l'interior de l'església que era plena de gent. Hem portat el pal·li Coterillo, Orminazabal, Canal, Rovira, Oyarbide i jo. Escric una postal a D. Manuel. Després hi ha ball en la sala d'Albesa. Vaig al ball però no ballo. [...]⁵⁷ i de Josep Solà.

Divendres, 17 de juny de 1938 (Albesa)

Desdejuno amb mig litre de llet. Passa al dia completament quiet. Fa un sol que estabella les pedres. Anem a banyar-nos al Noguera Ribagorçana en M. Coterillo, l'Oyarbide i jo.

A la tarda he demanat permís a l'Alferes Robledo per anar a Raymat. Me'l dona, però sense passaport.

Rebo una targeta postal de Dª Montserrat.

Desdejuno a la Cª. No m'he atrevit a marxar sense el passaport. Vaig a la barberia. Més tard l'Alferes Robledo em diu indirectament que he estat un "tonto" de no marxar.

Després de dinar anem a prendre cafè en Rovira, Margens, Gil i jo.

Més tard anem amb Canal i Coterillo a l'església i em confesso amb el Pater català del canaris.

A la nit vaig a una casa d'Albesa que m'han de donar un encàrrec per Raymat. Allà hi trobo el Brigada de la 2ª Cª. Mengem coca bevem sidra i cantem Sardanes.

Desdejuno i [...]⁵⁸ a les 7'30 amb l' [...]⁵⁹ des d'Albesa fins a Lleida.

[...]⁶⁰ molt de [...]⁶¹. Fa tristesa veure [...]. Torno a desdejunar de la de [...]⁶² un camió que em [...]⁶³ Raymat. Un altre em duu [...]⁶⁴ molt ben rebut pel Sr. Raventós i el seu cunyat Sr. Farrés amb els quals tinc unes converses molt interessants. Dino i sopo a Raymat. A la tarda hem

55 Il·legible.

56 Il·legible.

57 Il·legible.

58 Il·legible.

59 Il·legible.

60 Il·legible.

61 Il·legible.

62 Il·legible.

63 Il·legible.

64 Il·legible.

anat a passeig per la finca. També ens ha visitat aquesta tarda en Narcís Viader que és Alfères de Farmàcia. He vist a Montserrat Rosell. Dormo en llit. Feia molts mesos que no ho havia fet.

Dilluns, 20 de juny de 1938. (Raymat)

Em llevo una mica tard. Continuem parlant el Sr. Raventós el Sr. Farrés i jo de temes d'actualitat. Els hi ofereixo la còpia de l'ordre donada a la divisió 54 sobre el tracte als naturals del país. El Sr. Raventós fa preparar el dinar per que me'l mengi pel camí. Em despedeixo. Agafo un camió. Dino a Lleida. A les 3 marxo i al cap de poca estona d'arribar a Albesa vaig a banyar-me al Noguera R⁶⁵.

Dimarts, 21 de juny de 1938 (Albesa)

Després d'esmorzar hem anat a desinfectar les mantes a Benavent[?]. Ens hem dutxat. A les 12 tornem a ésser a Albesa.

A la tarda, cap el tard hem anat a banyar-nos al Noguera R. En Rovira, Margens i jo.

Escoltem el parte en una casa que tenen radio. Res d'importància.

En Margens em dóna una cara que va recollir per mí, és de Jeroni Parera.

Rebo una carta de A. Portell i l'Enciclica Divini Redemptoris que m'envien de Saragossa.

Dimecres, 22 de juny de 1938

Dia tranquil. Molt de sol. A la tarda m'he anat a banyar al Noguera Ribagorçana.

He escrit:

Una carta a Xavier Planas.

Una carta a Xavier Clavell

Una carta a Dr. Albert Bonet

Una carta a Anton Parera.

Fa uns dies magnífics. He acabat de llegir l'Encíclica Divini Redemptoris i he començat una carta per J.V. Solà.

Rebo un gir de 40 ptes. que m'ha enviat la Sra. Montserrat.

Divendres, 24 de juny de 1938

Vaig a missa després d'esmorzar. Fa molta calor. Després de dinar anem a fer una cargolada. Som sis: Zulla[?], Puigdamont, Margens, Rovira i jo.

Escric:

Una carta a Ramon Sabanés

Una carta a Josep V. Solà.

Una carta a Josep Pons

Una carta a Santiago Valldeperas.

Dia de molt de sol. Molta tranquil·litat. Anem al cafè Rovira, Margens i jo.

Tinc son, faig migdiada.

Diumenge, 26 de juny de 1938

Vaig a missa a combregar, He confessat amb el Pater a la Sagristia. Hi ha una bona comunió doncs hi han anat molts soldats.

Després de dinar anem al cafè els amics de sempre, després de les acostumades visites a

65 El Noguera Ribagorçana.

l'enfermeria a l'amic Castany.

Faig migdiada i després me'n vaig a banyar al Noguera Ribagorçana.

Després del bany vaig a veure la darrera part del partit de futbol que jugaven entre les dues C^{es}. la 4^a i Ametralladores. Ha guanyat la 4^a. Hi havia molta gent.

Dilluns, dia 27 de juny de 1938

Avui s'han fet uns funerals per tots els caiguts en el front de Catalunya oficials i soldats del nostre Batalló. Ha assistit tot el B^o format, amb fusell i correatge, i amb l'oficialitat. També el Tinent Coronel Malagón. El Pater ha fet un sermone. Uns quants hem cantat la missa de Rèquiem. Sortint el Tinent Coronel Malagón, a la plaça davant el B^o format ha fet un discurs elogiant la conducta heroica dels soldats del 132 en el front de l'Assentiu.

Deu tingui a la glòria tots els caiguts!

He rebut una carta de Dª Montserrat acompanyant-me una de Rosa Ribas.

Dimarts, 28 de juny de 1938

Dia de sol però a la tarda fa un temps una mica variable.

He rebut una carta de J. Comelles (cunyat d'A. Portell)

He anat a confessar i a combregar durant la missa que ha dit el Pater.

És el sant del Pare de la Paquita.

A la tarda m'he anat a banyar al Noguera Ribagorçana. Sortint del bany he anat a veure la segona part del partit de futbol que s'ha jugat entre una selecció d'America i una altra de Transmissions (Canaries). Ha guanyat America per 3 a 1. Al vespre s'ha fet ball a la plaça que ha estat un fracàs pel mal comportament dels soldats.

He escrit:

Una carta a Dª Montserrat.

Una postal a J. Comellas.

Dia de molt de sol. A la tarda m'he anat a banyar-me al Noguera Ribagorçana amb En Margens, Trilla[?] i Vilajosana.

Al cafè he fet unes partides d'escacs amb Canal.

He escrit una carta a Antoni Portell.

S'ha refrescat el temps. Al matí estava ennuvolat i encara que a la tarda ha sortit el sol, ha fet una mica d'aire.

Al cafè he fet una partida d'escacs amb[...]⁶⁶.

A la nit ha vingut un camió dels que porten càmera de projecció cinematogràfica i a la plaça del poble han fet cine sonor.

Dissabte, 2 de juliol de 1938

Ha fet un dia bastant fresc. A la tarda hem anat M. Coterillo, Oyarbide i jo, Noguera avall. Hem anat a una masia a comprar enciams. Al ésser bastant avall del riu Coterillo i jo ens hem banyat. Feia aire.

He anat a missa, però no he combregat i he fet mal fet.

A la tarda he jugat quatre partides d'escacs amb [...]⁶⁷.

Mes tard han jugat un partit de futbol una selecció d'America i un d'artilleria. Hem perdut

66 Il·legible.

67 Il·legible.

nosaltres per 5 a 2.

Hi ha rumors de que demà marxem a rellevar Sant Quintin.

Dilluns, 4 de juliol de 1938

Escric una postal a D. Manuel. Comença a haver-hi ordres i preparatius de marxa. A la tarda, hem carregat i descarregat munició. Venen camions a cercar les cuines. Comencem a marxar les C^{es} a peu. En la camioneta que ha carregat el de la plana major hem pujat enllaços i P.M. i hem anat fins a Torrelameu on hem arribat abans que el B^o. Més tard arriba i acompanyo la 1^a C^a a rellevar per a saber on es troben les posicions.

P.M. i enllaços dormim en una casa. En Pàmies em dona un sommier. Ens donen l'ordre que demà a les 9 hem de formar.

Dimarts, 5 de juliol de 1938 (Torrelameu)

Avui al matí a les 9'30 [...] ⁶⁸ en la plaça per a presentar-nos al Comandant.

Hem de fer guàrdia en tres llocs: 2 a la Com^a i un a les oficines.

A la tarda, mentre feia guàrdia a les oficines m'han cridat durant els 10 minuts que han estat soles un de la PM de la Brigada ha pres la làmpara de les ofrenes. Sé que la té en Pàmies però no la vol donar perquè diu que un de nosaltres ha pres una làmpara d'ells. Per mi és un compromís, perquè em poden castigar perquè vaig deixar les oficines soles.

Dimecres, 6 de juliol de 1938

Malgrat d'haver insistit tres vegades durant el dia, a En Pàmies perquè em donés la làmpara no me l'ha volgut donar. Radio me'n procura una, i salvo la situació.

He acabat el borrador d'una carta que vull escriure a la tia Alberta.

M'he conseguit sabó, em rento jo mateix la roba.

Fa molta calor.

Aquesta nit hi havia "rellevo" a la 1^a C^a que vindrà tres dies al poble.

Mengem junts Berga, Barios, Castany i jo.

Al vespre em compro llet per a quedar una mica més satisfet.

Rebo carta d'Antoni Parera en la qual em diu estan a l'Espanya Nacional. [...] ⁶⁹ Canals i Serafi Alemany.

M'he banyat al canal junt amb Oyarbide.

Divendres, 8 de juliol de 1938

Aquesta nit passada he anat a dormir molt tard a causa del rellevament de la 1^a C^a per la 4^a C^a.

Malgrat això m'he llevat dematí com els altres dies.

Dia de sol i de xafogor.

Hem hagut de treballar una mica fent un polvorí.

Com que hem de fer tres "puestos" de guàrdia ens toca bastant sovint.

He rebut carta de Josep Pons.

Aquesta nit passada he fet guàrdia de 4 a 6. Fa uns matins [...] ⁷⁰. Durant el dia fa bon sol

68 Il·legible.

69 Il·legible.

70 Il·legible.

però fa aire.

He pujat a l'observatori de l'artilleria i amb [...] ⁷¹ he mirat a l'altra banda del Segre.

A la tarda en el botiquí faig coneixença amb un noi a qui em diu que a Torrelameu venien sadurninencs a cercar coses[?]. Parlo amb Ramon Vendrell a qui m'ha dirigit, i em dona notícies de Magí Fàbregas, Joan Roig i Martí Canals.

Rebo carta d'Antonio Portell

Diumenge, 10 de juliol de 1938

He fet una mica tard a missa. Després hi ha hagut desfilada de Falangistes.

A la tarda han fet ball. He anat uns moments a veure-ho, però no he ballat.

He rebut targeta posta de Xavier Planas.

Ens han donat la placa de combatent: tinc el nº 288.022.

Dilluns, 11 de juliol de 1938

Dia calorós.

Avui fa dos anys que la Paquita em donà el sí.

M'he anat a banya a la [...] ⁷² Després han vingut Blanco i el "Corneta".

He rebut carta d'Antoni Parera. 2 juliol 1938.

Dimarts 12 de juliol de 1938

Dia calorós.

Res d'extraordinari. Aquest poble a pesar d'ésser de front és tranquil·líssim.

Dimecres, 13 juliol de 1938

Molt de sol.

A la tarda hem anat a dutxar-nos M. Coterillo, Castany i jo. Hem menjat peres dels horts de vora Torrelameu.

Rebo:

Targetes postals de D. Manuel 9-6-1938

Targeta postal de Bon^a Canals 11-6-1938

Carta de Dª Montserrat 10-6-1938

Demano permís a l'alferes ajudant per anar a veure Bonaventura Canals que es troba a Benavent.

Dijous, 14 de juliol de 1938

Avui a les 7 marxo amb el camió de subministre que passa per Benavent. Conec a un [...] ⁷³ d'Alforja (s'assembla amb en Marlet).

Trobo per fi al Bonav^a Canals, parlem molt, anem a missa.

Després torno a Torrelameu amb el camió.

Rebo carta de Ramon Sabanés al matí. Escric una carta a A. Portell. Carta de Fèlix Millet 8-6-38

Carta de J.V. Solà 9-6-38

⁷¹ Il·legible.

⁷² Il·legible.

⁷³ Il·legible.

*He fet declaracions de bitllets rojos pel veí de davant la casa on estem.
Divendres, 15 de juliol de 1938 (Torrelameu)
Cada nit faig 2 hores de guàrdia. Avui l'he fet de 6 a 8 del matí. Matí i tarda hem fet
pràctiques de Morse amb els de P.M. i enllaços.*

He escrit:

Una carta per Josep Pons

Una postal per B^a Canals

Una carta per D. Manuel

Una postal escrivint C^a M. Martí

Una carta a Dª Montserrat

Aquesta nit ha vingut el general Marzo⁷⁴.

Dissabte, 16 de juliol de 1938

Dia molt xafogós.

Com que estic malament del ventre demano a Ormazábal una mica de bismut.

He escrit

Una carta a Antoni Parera

Una carta a Jeroni Parera

Una carta a Pilar Albás

Una targeta postal a Xavier Planas.

*Vaig a afaitar-me a la barberia. Després vaig a confessar-me amb el Pater català dels
artillers però no he pogut combregar. Hi ha hagut missa i després desfilada per la C^a de la Falange
femenina i masculina.*

*Després de dinar vaig a dur l'avís a la C^a que Gil Rodrigo ha d'anar a [...] ⁷⁵ d'alféres. El
tinent García Gallego ens diu de nosaltres que fóra millor sol·licitar primer per sergent.*

Dilluns, 18 de juliol de 1938 (Fiesta Nacional) (Alzamiento Nacional)

*He tingut guàrdia de 4 a 6 i m'he posat a dormir a quarts de 7. M'he llevat tard i rentant-
me he fet tard a missa. Després he sentit per ràdio un tros de discurs de Fernández Cuesta i un tros
del Generalíssim.*

*Hi ha hagut dinar extraordinari: arrós, bistec amb patates, llus, pastes, préssec, vi, cafè i
conyac.*

*A la tarda m'he anat a dutxar vora el canal amb M. Coterillo, Blanco, Castany. Més tard
he parlat amb Canal sobre el Cercle d'Estudis que volem crear dintre el B^o. Hem anat a l'església.*

*Des d'avui ja hi ha el Santíssim. El Pater d'artilleria ha fet un sermonet molt bonic. Després
ha parlat amb ell sobre el nostre projecte. A la nit he fet la visita al Santíssim.*

Dimarts, 19 de juliol de 1938

*Mentre estava de guàrdia aquest matí de 6 a 8 s'han sentit uns quants obusos d'artilleria
enemiga. Alguns cap a la part de Corbins i alguns altres cap a la part de Menarguens.*

Avui a la nit rellevaran la 1^a C^a.

He escrit

Una carta a Josep V. Solà

⁷⁴ Marzo Pellicer, cap de la 54 divisió.

⁷⁵ Il·legible.

*Una carta a Mn. Amadeu Oller.
He anat a la “dutxa” de sota la sèquia.*

Dimecres, 20 de juliol de 1938

*He fet guàrdia de 12 a 2 de la nit. Ha estat rellevada la 1ª Cª.
Cada dia dinem junts Berga, Catany, Barios i jo.
A la tarda m'he anat a dutxar allà ja hi he trobat en Rovira i en Barios. Avui ja no m'he trobat cap poll.
A la nit fa una forta ventada de borrasca. Avui ens han donat una medalla especial pels [...]⁷⁶ d'Aragó.
Una carta a Dr. Joan E. Salvans⁷⁷
Una carta a D. Raul Mª Mir
He rebut
Una carta de la Sra. Solchaga [...]⁷⁸*

Dijous, 21 de juliol de 1938

*He fet guàrdia de 2 a 4. Dia de molta xafogor.
A la tarda m'he anat a dutxar com tots els dies.
Hi ha rumors d'un proper rellevament i també de que ens portaran al “cap de pont”. Algú diu que serà a les posicions de Vallfogona.
Hem tingut en Rovira i jo una interessant discussió amb Blanco i Coterillo. Hem quedat bastant bé.*

Divendres, 22 de juliol de 1938

*Rumors posteriors diuen que anirem a les mateixes posicions del “cap de pont” on estàvem abans.
A la tarda vaig a banyar-me a la dutxa junt amb en Claret.
La nit passada he fet guàrdia de 4 a 6 del matí.
Al matí he anat a missa i m'he confessat amb el Pater català d'artilleria.
Canal m'ha deixat un llibre per aprendre d'ajudar a missa.*

Dissabte, 23 de juliol de 1938

*Cada dia mati i tarda ens entrenem en el Morse. Avui he fet guàrdia de 6 a 8 del matí.
He anat a la dutxa junt amb Coterillo.
Dia tranquil. Molt de sol, però una mica d'airet fresc.
He escrit:
Una tarja postal a D: Manuel (Raimat)
Una carta a F. Fuentes.*

Diumenge, 24 de juliol de 1938

He fet guàrdia de 12 a 2. M'he llevat tard. No he esmorzat i així he pogut combregar a la missa, després de la qual han desfilat els Falangistes. He anat a la barberia.

76 Il·legible.

77 Sacerdot de gran vàlua, el 1939 va ser traslladat a la parròquia de Santa Anna de Barcelona i morí al cap d'alguns anys.

78 Il·legible.

A la tarda em dutxo junt amb En Rovira.

Escriu una carta a la Sra. Solchaga.

Rebo:

Una carta de D. Manuel des de Logroño.

He fet guàrdia de 2 a 4. Fent una carta a Ramon Sabanes M'ha passat l'hora d'anar a missa. Ha arribat de permís Rio el qual m'ha portat una carta de la germana de Blanco, molt xistosa. Com que León li va fer conèixer de paraula sota la P.M. i els enllaços em dedica algun xisto per mi. I per correspondre-la li escriuré una carta.

Avui és el Sant del meu oncle i demà de l'Anna M^a. Que deuen fer tots ara?

Començo una novena al Sagrat Cor per que no hagin de tallar la cama del meu amic Portell.

He rebut:

Una carta postal del Sr. Raul

Una carta d'A. Portell

Un paquet del Sr. Manuel

He escrit:

Una carta a R. Sabanés

Dimarts, 26 de juliol de 1938

Aquesta nit s'han passat dos evadits de la zona roja. Ham passat el Segre nedant.

He fet guàrdia de 2'30 a 5.

Vaig a dutxar-me junt amb en Claret. Avui és comenta molt el parte d'ahir sobre el pas de l'Ebre per part dels rojos.

Rebo carta de Josep Pons i Jeroni Parera

He fet guàrdia de 6 a 8 del matí. En Castany m'ha posat d'esmorzar i la guàrdia. M'ha dit que aquesta nit hi havia hagut molt moviment de cotxes a la zona enemiga. Tothom preveu propers atacs rojos. Qui sap si de l'envergadura que han estat els de l'Ebre. No temo res. Déu ens ajudarà, com ja va fer-ho el mes de maig. Penso amb els de casa i especialment avui amb el meu germà.

Vaig a dutxar-me junt amb M. Coterillo. Per previsió, per a què no passi com a l'Ebre, envien a Torrelameu dues C^{es} de San Quintin com a reforç en cas de necessitat.

Rebo carta de M. Martí

Dijous, 28 de juliol de 1938

He fet guàrdia de 12 a 2. Aquesta nit passada es varen prendre moltes precaucions. No ha passat res gràcies a Déu.

Hem fet com cada dia instrucció de Morse.

A la tarda he anat a dutxar-me. Érem una colla, Blanco, Rovira, Gómez...

He escrit una carta a D. Manuel.

He rebut

Una carta de Pilar Albàs

Una carta de Josep Montserrat

He fet guàrdia de 2 a 4. Tot avui l'he passat escrivint cartes. N'he [...] ⁷⁹ una pel Hno. Ligori que no l'he acabada. A la tarda m'he dutxat.

Em diuen que els rojos han arribat a posar 11 ponts o passeres a l'Ebre, però que se'ls està donant una gran pallissa.

⁷⁹ Il·legible.

Aquí vigilem molt.

Rebo una carta de Dª Montserrat a companyant-me una de R. Ribas i una altra de la meua Paquita.

He escrit

Carta a Felix Millet

Carta a Manuel Palou

Una tarja postal a Josep Pons.

Una tarja postal a Raul Mª Mir

Una carta a Antoni Portell

Una carta a J. Montserrat

Una carta a Pilar Albás

Una carta a Jeroni Parera⁸⁰

Una carta a M. Martí.

Dissabte, 30 de juliol 1938

He fet guàrdia de 4 a 6.

He acabat la carta per l'Hno. Ligorí.

No he pogut anar-me a dutxar perquè he hagut d'anar diverses vegades a les posicions de la C^a.

He escrit:

Una carta a l'Hno. Ligorí

Una tarja postal a Josep V. Solà.

Tinc una conversa interessant amb Lluís Aguirre.

He parlat a l'alféres ajudant per anar a cursets de sergent i m'ha dit que ho tindria en compte.

He fet guàrdia de 6 a 8. He anat a missa. M'he afaitat abans. A l'hora de dinar hi ha hagut un petit accident entre Blasco i [...]⁸¹.

A la tarda he hagut d'anar dues vegades a les posicions. Quan he anat a portar el "sant i senya" l'Alféres Palacios me l'ha pres de les mans i malgrat dir-li que tenia ordre d'entregar-la personalment al tinent.

Després ho he contat a l'Alféres ajudant per què m'he enterat que l'havia perdut.

Al vespre ens estem una bona estona a la porta de l'església amb els d'informació i J. Coterillo i esperem que donin el parte. Ni bo ni dolent, més aviat bo però molt breu.

Aquesta nit rellevaran a la 1^a C^a.

Ha vingut una bateria d'artilleria de muntanya, i també soldats sapadors per a fortificar.

Avui fa dos anys varem matar al Miquel Roig i al Pacià, al Casas junt amb altres ... Déu els tingui a la glòria.

Dilluns, 1 d'agost de 1938 (Torrelameu)

He tingut guàrdia de 12 a 2. Avui en Berga s'ha trobat malament. Tenia febre i m'he hagut de cuidar de portar-li quelcom. Al migdia amb en Barrios, Castany i Rovira ens hem fet una amanida. Així ens hem atipat. A la tarda he hagut d'acompanyar el Com^o, el Capità, i l'alféres ajudant a la casa on està el tinent Estrella que està malalt. El practicant Eraña[?] em dona dos tablettes de quinina. En prenc una. Al vespre escolto el parte de la Com^a. No gaire bo. Estic preocupat per en

⁸⁰ Germà de Antoni Parera Rosell.

⁸¹ Il·legible.

Josep Solà i Ventura Canals. M'han dit que Valvanera l'havien ferit[?] a l'Ebre.

He rebut una postal de F. Fuentes

Dimarts, 2 d'agost de 1938

He fet guàrdia de 2 a 4. En Berga encara està malalt. A les 4 de la matinada li he anat a buscar aigua. No he esmorzat fins tard perquè he anat a missa, confessar i combregar. M'he confessat amb el Pater català dels artillers. M'ha donat molts bons consells.

Vaig a dutxar-me la tarda. Marxa l'alfères Palacios a cursets. La C^a queda sense oficials, i se'n fa càrrec l'alfères Robledo.

Vaig a escoltar el parte i estem junts amb uns quants catalans d'artilleria, algun, el recordo de la Cota 1042.

Dimecres, 3 d'agost de 1938

He fet guàrdia de 4 a 6. En Berga encara està malalt i vénen uns amics seus del 7^a [...] ⁸² que estan [...] ⁸³. També el ve a veure en [...] ⁸⁴ d'Olot que és d'artilleria, un company [...] ⁸⁵ a Barcelona [...] ⁸⁶ que parla català i es [...] ⁸⁷.

La tarda anem a la [...] ⁸⁸ en Castany, Rovira. [...] ⁸⁹ "Barcelona" i jo. Després de fer la resta.

A la nit escoltem el parte. Poc encoretjador. D'això que avui s'ha oït un bombardeig formidable.

He escrit:

Una carta a Joan Botet.

Una carta a Jaume Caballeria.

He rebut una carta de D. Manuel.

Dijous, 4 d'agost de 1938

He fet guàrdia de 6 a 8 del matí.

He anat a missa i a combregar. Penso en Portell, en Josep Solà i Bonaventura Canals. No tinc notícies d'ells encara. Després de la missa, escric. Dino amb en Barios i en Castany com cada dia. Dormo la siesta. Faig d'enfermera d'En Berga. A la tarda una mica d'instrucció teòrica. Vaig a dutxarme juny amb En Barios, i més tard diu la contrasenya al Molí on està la 1ª des d'ahir a la nit. Al tornar trobo els d'informació i J. Coterillo que anaven a cercar aigua fresca. A la nit esperant el parte m'he adormit a un banc de pedra de l'Església.

Escric: postal a escriptent Enolano[?] i carta a D. Raul M. Mir

Divendres, 5 d'agost de 1938

He tingut guàrdia de 12 a 2. He dormit al "sommier" i matalàs de l'alfères ajudant. He

82 Il·legible.

83 Il·legible.

84 Il·legible.

85 Il·legible.

86 Il·legible.

87 Il·legible.

88 Il·legible.

89 Il·legible.

descansat de [...] ⁹⁰. He anat a missa i he combregat. [...] ⁹¹ al matí he parlat una bona estora amb un barceloní al qual dilluns passat li varen robar diners i joies del pis on està. M'ha consultat a veure que li sembla de fer. Té la numeració dels bitllets. Li he dit que es dirigeixi al Banc d'Espanya de Lleida.

Com que a les posicions tenen poca cura dels telèfons, el Com. ha donat ordre que els enllaços telefonistes estiguin tres dies a les avançadetes per a que se'n cuidin. Com que en Berga està malalt hi he d'anar jo i aquesta nit ja sóc a pocs metres del Segre.

Dissabte, 6 d'agost de 1938

Aquesta nit passada han vingut a visitar la 1ª línia els tinents coronels Malagón i Aguilar, el Comandant i altres oficials que els acompanyaven ⁹². Avui he estat amb el Serg. Iglesias. No he fet apenes res en tot el dia, he anat a buscar préssecs i tomàquets. Cap al tard he anat al molí a cercar aigua, oli, i sal, que m'ha donat Beitia.

A la tarda he escrit cartes.

Ahir vaig escriure una carta a D. Manuel.

Avui he escrit:

Una carta a D. Manuel

Una carta a Dª Montserrat.

Avui al matí els rojos ens feien discursos des del poble

Diumenge, 7 d'agost de 1938

Aquesta nit passada vingué el sergent Lazárraga[?] amb la seva secció. Durant el dia s'ha quedat el sergent Asmisqueta[?]. He anat a cercar préssecs i tomàquets. Gairebé tot el dia no he fet mes que jeure. Hem vist oficials. L'enemic tira algun tret de tant en tant. Sentim algun auto i una moto que maniobren pel poble. He escrit una carta a F. Fuentes.

Avui fa un any rebérem el telegrama comunicant-nos que el Francisco estava greument malalt. Déu ens ajudà. També m'ajuda ara ⁹³.

Dilluns, dia 8 d'agost de 1938

Ahir a la nit s'estrenà la vigilància perquè la temia un atac de l'enemic per aquesta posició. Vingué l'alferes Valtueña. No hi ha hagut res gràcies a Déu. En una posició molt dolenta, s'ha queixat el sergent Caballero. Al matí he anat al molí a esmorzar.

Penso molt en el dia d'avui l'any passat. Fa un any que he viscut intensament, d'un lloc a l'altre. Els enyoro a tots. I pensar que cent cinquanta metres més enllà comença la terra on tots

⁹⁰ Il·legible.

⁹¹ Il·legible.

⁹² Els resultats dels combats de l'Ebre, van aconsellar a les tropes republicanes un replantejament dels objectius inicials, i van optar per una operació de menys envergadura que aconseguís crear un cap de pont des de Tèrmens fins a Vilanova de la Barca. Pel que respecta a la zona de Vilanova de la Barca, on es produiria el proper atac, els nacionals hi tenien desplegada la 54 Divisió. Vid. Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarragona Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril –desembre de 1938). Pagés editors. Lleida.

⁹³ Les coses van començar a anar malament pels republicans quan el dia 8 d'agost, un dia abans de començar l'ofensiva prevista, uns desertors fugitiu va informar als nacionals que es preparava un atac a Vilanova de la Barca i el general Marzo Pellicer, cap de la 54 Divisió, va ordenar reforçar les posicions d'aquell indret amb noves unitats. Vid. Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarragona Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril –desembre de 1938). Pagés editors. Lleida

estan patint i sofrint!

Hi ha bones notícies de l'Ebre. A la nit un mul que porta bombes de ma, trenca la línia. Vaig a arreglar-la. Ens comuniquen que un passat ha dit que començarà l'atac a la matinada⁹⁴.

Dimarts, 9 d'agost de 1938

Durant la nit hem sentit picar fustes, i treballar a un camí que baixa al riu⁹⁵. Matinada terrible. Era fosc. Comença el foc amb armes automàtiques i morter. L'enemic intenta passar el Segre entre la 2^a i al 1^a. És rebutjat. Al segon intent ho aconsegueixen. Venen soldats de la 2^a C^a desmoralitzats. Telefono i dono notícies de com va tot al tinent López de part del tinent Fernandez. Se sent una gran remor de veus. És l'enemic que està uns centenars de metres més amunt. Estàvem junts el tinent Fernandez i el sergent Luzàrraga a uns 15 ms del telèfon. Ens criden l'alto uns desconeguts. Fugim. Perdem el sergent. Luzàrraga i jo dubtem entre tornar o anar al molí. Se senten més properes les veus. Trobem soldats fugitius. Comença el tiroteig, xiulen les bales, anem cap el molí. Estic abatut. Continua el tiroteig. Mentre descansen em donen tres cartes de M. Martí, de Porcell i de la Sra. Montserrat, acompanyant-me una de Rosa Ribas i una del meu germà. Ploro, fa un any... Continua el tiroteig. Han passat tancs, cavalleria. M'en vaig a Torrelameu amb en Lladó, groc, rendit també. S'ha escapat quan l'anaven a [...] ⁹⁶. Em diu que en Figueras és mort, que han fet presoners. Esplico a l'alferes Piera que ha passat. Em tot el dia apenes menjo res. Veneu reforços. Descansen. Aviació, artilleria, tiradors, metralla, molt moviment. Antitancs. Es passa un tanc. Tiroteig. Derrota formidable de l'enemic. Ferits, algun mort. En Blanco cau d'un camió. Està greu. A la nit ataquen els moros, tenen moltes baixes.

Ahir hi havia set presoners. Avui hem guanyat i no hi ha cap presoner, els camps com deuen

94 L'ofensiva republicana va començar a les tres i vint de la matinada del dia 9 d'agost. Unitats republicanes van travessar el riu Segre i van atacar les posicions del 289 Batalló de Tiradors d'Ifni, que va rebutjar l'escomesa causant un gran nombre de baixes a l'adversari.

Des de Menàrguens fins al Noguera Ribagorçana els sapadors republicans havien construït un pont i dues passarel·les per on van travessar la 56 Divisió, unitats de cavalleria i una vintena de tancs, que van enxampar per sorpresa el 132 Batalló del regiment d'Amèrica i el 6 de Sant Quintí, que va haver de rendir-se. A les 8 del matí, el republicans havien penetrat 300 metres dins les línies enemigues. Vid. Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarragona Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril -desembre de 1938). Pagés editors. Lleida

Els vols de reconeixement nacionals informen: "Se observa en Villanueva de la Barca actividad enemiga en el río tratando de construir un puente, o pasar en balsas (...) En los caminos que conducen a este pueblo se ve bastante actividad (...) Al otro lado del río y en unos árboles hay unos 8 tanques al lado de un cuadrado de tierra quemada, ametrallándonos y observando que la gente se tiraba al agua, pasándose a la otra orilla. Al N. Y unos 200 metros agua arriba del pueblo hay unos cables que cruzan el río, creyéndose el principio de un puente, o bien para pasar las barcas (...) hay muchas embarcaciones y parece como se intentará hacer un puente a la altura del pueblo"

Durant tot el matí amb el suport de l'aviació i l'artilleria, els republicans van intentar avançar en direcció a Torrelameu. Cap al migdia van ser aturades per la infanteria nacional, amb l'ajut de la seva aviació.

Les baixes republicanes eren considerables i encara van augmentar més quan una sobtada riuada del Segre, ja que els nacionals havien obert les comportes dels pantans de Camarasa i Sant Llorenç, va endur-se riu avall tot el que va trobar. A més la dotació d'un dels tancs T-26, va desertar i va endur-se el blindat a les línies nacionals.

De fet, la intenció dels nacionals amb la provocació de les riuades anava dirigida a interrompre el subministrament de material de l'Exèrcit republicà a l'altre costat de l'Ebre. Si mes no, la crescuda va ser molt més devastadora a Vilanova de la Barca per la proximitat dels pantans.

A la tarda l'activitat bèl·lica va ser pràcticament nul·la. Els republicans esperaven que baixés el riu per a poder reparar les passarel·les. El comandament nacional, davant de les dimensions de l'ofensiva republicana, no els quedava altre remei que contraatacar per evitar la consolidació de les posicions republicanes i va enviar a primera línia la 1 de Mehal·la de Tetuan, que havia de donar suport a dos batallons de tiradors d'Ifni. Vid. Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarragona Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril -desembre de 1938). Pagés editors. Lleida

95 Sapadors republicans estaven construint un pont i dues passarel·les.

96 Il·legible.

*estar! Aquest mati han bombardejat el poble. A la tarda foc de metralladores i artilleria nostres...*⁹⁷

* * * * *

Aquesta és la darrera anotació al diari. Adjutori Varies Gabarró, morí a les 12 de la nit del dia 11 d'agost de 1938, a Torrelameu, La Noguera, víctima d'un obús antitanc republicà, que va impactar al camió on viatjava amb altres companys. Va ser enterrat al cementiri d'Albesa.

Un obús és una peça d'artilleria semblant a un canó però que en atacar mitjançant un tret en corba, pot arribar a objectius que es troben darrera d'obstacles, ja que es pot elevar en angles superiors a 45°. Es va utilitzar per primera vegada a Espanya durant les guerres carlines del segle XIX, però es va generalitzar el seu ús durant la I Guerra Mundial. La munició que utilitza no és esfèrica com la dels canons, sinó cilíndrica.

No sabem quin tipus d'obús va fer blanc en el camió en què viatjava Adjutori Varies, però l'exèrcit utilitzava les Vickers de campanya 105, model de 1922, fabricats a Reinosa (Santander) per la Sociedad Española de Construcción Naval sota llicència Vickers. En alguns països no es va autoritzar mai, però a Espanya era reglamentària, estava en dotació, després de les reformes efectuades per la república, en regiments d'artilleria lleugers amb número parell (recordem que els regiments amb número senar, estaven dotats de canons de Schneider de 75/28). Per tant, quan es va iniciar el conflicte, aquesta arma estava en els dos bàndols.

Aquell mateix dia va escriure les últimes cartes dirigides al Sr. Manuel Raventós, una, i l'altre a la muller d'aquest, Sra. Montserrat Blanc. Allí escriu: "No tema por mí. Creo y tengo confianza que Dios, como hasta ahora, seguirá ayudándome y me apartará de todos los peligros". Possiblement, tal com esmenta Carles Querol⁹⁸, la notícia de la seva mort va arribar abans que la carta.

Les tropes "nacionals" entrarien a Sant Sadurn d'Anoia el 22 de gener de 1939. A la primera pàgina del diari "La Vanguardia" del dia 24 de gener de 1939, es llegia *"...durante toda la jornada los invasores y las fuerzas españolas que les secundan han presionado intensamente en los sectores de Igualada y Villafranca, consiguiendo, tras encarnizados combates, rectificar su línea de vanguardia. La lucha prosigue con violencia a la hora de redactar este parte en la zona de San Sadurn de Noya, donde actua la división italiana "littorio". Nuestros aviones bombardearon y ametrallaron a baja altura importantes concentraciones de fuerzas y material"*

La guerra civil va acabar oficialment el primer d'abril d'aquell any 1939.

* * * * *

La situació de crispació general, i especialment al Penedès, des de l'inici de la guerra i la creació dels comitès antifeixistes va fer que persones que vivien en una mateixa vila, pel fet que

97 Amb l'arribada de la 1 de Mehal-la de Tetuan, el 10 d'agost, a les tres de la matinada comença el contraatac franquista. El pla dels nacionals era pressionar al llarg de tot el cap de pont republicà: la Mehal-la des de Torrelameu, el 283 batalló pel centre i a l'esquerra el 286 batalló. En aquell moment, el cap de pont republicà s'estenia des del Noguera Ribagorçana fins a Menàrguens, amb una longitud de 4 quilòmetres.

Els atacs "nacionals" van aconseguir progressos als flancs, tot produint un gran nombre de baixes republicanes. Així es va aconseguir reduir en 2 quilòmetres la part més ampla del cap de pont. En canvi, el centre, els del 283 batalló i la Mehal-la no van poder avançar, a causa de la forta resistència republicana.

Al llarg del matí, els republicans amb l'ajut d'artilleria, aviació i tancs, van intentar recuperar posicions perdudes. Els combats van adquirir una violència insospitada. Davant d'això, els nacionals van cridar el Terç de Valvanera i el Batalló C de Ceriñola i la 18 Bandera (batalló) de la Legió com a reserva.

A mitjanit del dia 11 d'agost els republicans van intentar passar el riu... Pol Galitó, Manuel Gimeno, Rodrigo Pita i Josep Tarra-gona *Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril -desembre de 1938)*. Pagés editors. Lleida.

98 Carles Querol "Retrats", a "El 3 de Vuit". 1997.

d'altres no tinguessin les mateixes conviccions, es convertissin en botxins, això sí “amb permís oficial”. Emparant-se en el decret de la Generalitat per “defensar la república i lluitar contra el feixisme i la reacció”, detenien altres veïns del mateix poble que segurament coneixien bé i amb que havien compartit festes majors, balls i xerinoles, i no tenien cap problema en afusellar-los on els convenia.

A Adjutori Vàrias tots aquests esdeveniments el van trasbalsar profundament, no sols per les seves conviccions religioses i polítiques sinó que hem de tenir en compte que dos familiars de la seva promesa van ser assassinats.

Per altra banda, aquestes mateixes conviccions van ser el que el van fer decidir a desertar del bàndol republicà i passar-se al costat dels franquistes, d'altra manera hauria temut realment per la seva vida.

De fet, el qualificatiu de “fratricida” que se li dona a la guerra civil és ben cert en aquesta família. El germà d'Adjutori Vàrias, en Francesc, formava part de la lleva del 36 i va servir vint-i-un mesos a infanteria de l'exercit republicà i després vuit mesos a la infanteria franquista. És a dir, els dos germans van coincidir en exercits contraris.

Una constant en el diari que publiquem és que sempre fa referència a les celebracions religioses, missa, comunió, presència del “pater”. El que dona a entendre el caràcter religiós del propi Adjutori i de la banda franquista, com podem veure igualment en alguns dels seus poemes en oposició del costat republicà.

Encara que, principalment els últims mesos, diguem que “s'entreté” a escriure en el diari coses intrascendents per el nostre estudi: el menjar que li envien, les cartes que rep, les que escriu, si es pot banyar al riu... No per això les poques referències dels combats que dona han de ser inexactes, ben al contrari, s'ajusten perfectament a la realitat. Tot el que explica s'ha pogut documentar després. Per tant, aquest soldat es trobava ben bé en el lloc on hi havia els enfrontaments i ho vivia tot de primera mà.

L'any 2003 es va inaugurar un carrer a Sant Sadurní d'Anoia que porta el seu nom.

* * * * *

BIBLIOGRAFIA

- ALONSO DE BLAS. Daniel Felipe. *Historia del Ferrocarril de Aragón*. Libros Certeza. 2003. (p. 107 a 116).
- CARLOS ENGEL MASOLIVER i altres. *Rojo y Azul, imágenes de la Guerra Civil Española*. Ricardo Recio Cardona, ediciones. Col. Almena. 1999.
- CARLOS ENGEL MASOLIVER, *Historia de las divisiones del ejercito nacional*. Ed. Almena, 2000.
- POL GALITÓ, MANUEL GIMENO, RODRIGO PITA I JOSEP TARRAGONA, *Les batalles del Segre i el Noguera Pallaresa. L'atac final contra Catalunya (abril-desembre de 1938)*. Pagés editors. Lleida.
- BERNARDO GIL MUGARZA. *España en llamas 1936*. Ed. Acervo, 1969.
- ANDREU GUIU PUJOL *República, guerra i postguerra a Gelida*, Ed. El 3 de vuit.
- SALVADOR LLORAC SANTIS *Subirats, visió general d'un Municipi de l'Alt Penedès*. 1988.
- SALVADOR LLORAC SANTIS, *Centenari del Col·legi Sant Josep de Sant Sadurní d'Anoia*.
- VICTORIA PEGO, “Héroes y Traidores”, diari “El Mundo”.
- JOSEP PONS VIVES, *Revolució i guerra a la Granada del Penedès*. Ed. Llibres de l'Índex. 1993.
- CARLES QUEROL, “Les més sagrades”. Article al Programa de Fires de Sant Sadurní.
- CARLES QUEROL. “31 de juliol de 1936: crònica d'una matança” publicat a “El 3 de Vuit”, desembre del 2005.
- JAUME RECASENS BEL. *Vides en temps difícils*. Editat per el 3 de Vuit
- I també les Webs:
www.carlesquerol.com www.panoramio.com
www.stjosep.com www.teatrogayarre.com
www.ayuntamientocorbalan.com www.el3devuit.com
www.gencat.net/diari www.totselsnoms.org

ANNEX I

Anima que t'embanderes
d'unes alegries blanques,
digues-me quines fal·leres,
quines esperances tanques?
Si el jardí es de palmeres
quines clarors fatilleres
tems que es filtrin per les branques?

Anima jo et vull benpura
sota les ombres serenes,
ara que esgranes les denes
d'una pregària segura:
bèctar sagnan de les venes
càlides per la fretura
de deslligar les cadenes
pèrfides de la sutzura.

Anima que et tornassolen
iridescències de nacre:
acolorit simulacre
de les virtuts que enrojolen
la teva fèrvida i sacre
pietat, guarda't del pol·len
enverinat, aspre i acre,
que les papallones volen
vora de l'antiga xacra.

Anima meva que vibres
dins les petites cofurnes
àvida de tots els llibres
guarda't de les taciturnes
hores frèvoles, nocturnes
que t'envileixen les fibres
líriques amb les espurnes

*Anima, humil, ajup-te
com per un tardà baptisme
rep les ales d'un carisma
d'amor fervent, incorrupte:
ungit de nou amb el crisma
de la joia i l'optimisme
volant deixaràs l'abrupte
soledat del pessimisme.* (original ratllat amb una creu)

Llança't als espais angèlics
amb ales alleugerides.
Anima, vola amb les hèlixs
rígides i enfervorides

que fugen de les mentides
dels sentits, àvids, famèlics
d'unes dolçars envilides.

Ves-te'n fins on es besllumen
els celestials estrèpits.
Torna't com el catecumen
que enlaira el cor a on s'esfumen
els records vells i decrepits.

*Ara que rius i que exultes,
deixa les planes sorrenques,
fuig-ne dels ermots incultes,
vola ben lluny de les llenques
àrides i escardalenques
on hi creixen les estultes
joies que per fi t'arrenques.*
(original ratllat amb una creu)

Anima meva que saltes
per la pendent i el vertigen
on es respira l'oxigen
lliure de les cimes altes,
on descapdellen l'origen
vents de neguit que tu exaltes.

Anima meva que llisques
ràpida per les nevades
límpides, immaculades
comes blanques on arrisques
vida triomf i arribades
plenes de crits i de visques.

Anima dins de les teves
íntimes inquietuds
qui t'assenyala les treves
quan els enemics vençuts
veuen que els secrets solleves
de llurs paranys vils i astuts?

Anima, trèmula, canta
la fortaleza del sílex
de la destal que ageganta
la derrota dels sacrílegs
aniquilats per la santa
llum dels triomfals epílegs

Anima, lluent, ferrissa
vull que siguis una enclusa
on els martells amb profusa

força facin vincladissa
ara que roent s'abrusa
la voluntat trencadissa
mústiga, esparsa, difura.

Llança't viva a les palestres
plenes dels forçuts atletes
de l'esperit, els poetes
de la santedat, finestres
de l'eternitat, ascetes
que de l'amor llancen destres
l'èxtasi al cel, en sagetes

Tens de la ma la quadriga
de les virtuts més preclares.
T'espera la sorra antiga
on han plorat tantes mares
les tendres vides més cares.

Si el temor encara et lliga
inclina't davant les ares

Amb un amor que et renova,
amb una fe que t'ajuda
t'has llançat a la més rude
lluïta, i el teu cor retroba

la serenitat perduda

Anima que t'embanderes
d'unes alegries blanques
digues-me quines fal·leres
quines espetandes tanques?
Quines clarors fetilleres
tems que es filtrin per les branques
si el camí és de palmeres.
Fal·lera, ja no ets eixuta!
esperança et veig equànime!
La confiança absoluta
amb un acord ben unànime
la fe i l'amor me l'han duta.
Quan mon cos deixis exànime
ja saps de Déu l'ampla ruta
o vida de la meva ànima!⁹⁹

99 Poema sense títol. escrit en trossos de paper molt petits, possiblement podria ser el poema "Càntic a la meva ànima" que va ser molt aplaudit el diumenge 12 de juliol de 1936, tal i com comenta Adjutori Vàrias al seu diari en l'anotació d'aquesta data. Es conserva igualment a l'ACAP.

* * * * *

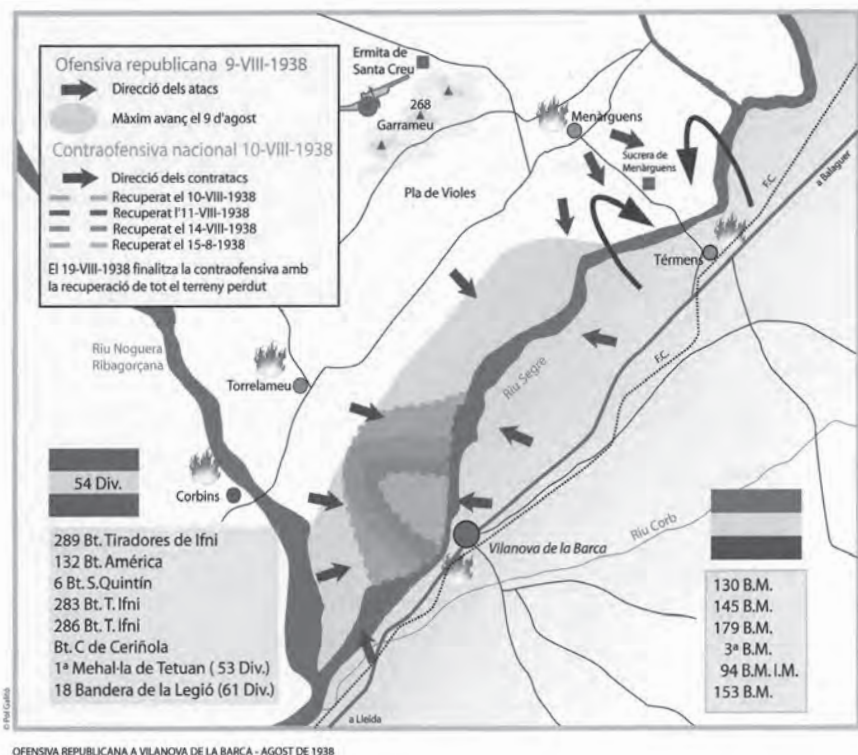
Mapa dels combats i ofensiva
republicana a Vilanova de la

Barça 9 i 10 d'agost de 1938.

Pol Galitó, Manuel Gimeno,
Rodrigo Pita i
Josep Tarragona.

Les batalles del Segre i
el Noguera Pallaresa. L'atac
final contra Catalunya
(abril – desembre de 1938.)

Pagés editors. Lleida

ANNEX III

Torrelameu, 11 agosto 1938
III a.t.

Sr. D. Manuel Raventos
Raymat

Querido Sr. Manuel:

En un momento que puedo coger el lápiz le escribo para comunicarle que sigo bien. Ya estoy restablecido de la indisposicion que sentia en todo el cuerpo.

A pesar de todo tengo sueño por que hemos pasado la noche sin dormir.

Como los partes oficiales he sabido que no hablan nada de esta intentona roja, no me entretengo en detalles para que la censura no ponga obstáculos a la circulacion de la presente.

Si que supongo puedo decirle que la derrota va tomando proporciones. Tenemos en nuestro poder un formidable tanque ruso, y hay alguno inutilizado, y otros que no han podido volver a su punto de partida.

Nada más por hoy. Supongo que a Vd. le llegará algo del rumor de la artilleria.

No tema por mí. Creo y tengo confianza que Dios como hasta ahora seguirá ayudándome y me apartará de todos los peligros.

*Con todo afecto le saluda su afmo. S.S.
Adjutori*

ANNEX IV

Torrelameu, 11 agosto 1938
III a.t.

Sra Dª Montserrat Blanc

Apreciada Sra. Montserrat:

Supongo en su poder mi anterior.

Sigo muy bien y estoy otra vez cumpliendo mis obligaciones de enlace.

No me entretengo en detalles pues veo que en los partes oficiales no se ha dicho nada de la intentona roja del Segre.

Bien hecho. Estan un grupo en un terreno que ha sido para ellos un callejon sin salida, pues no han podido retroceder como querrian ahora.

Tenemos un tanque ruso en nuestro poder y algun otro está incendiado. Me parece que otros cogeremos.

Estoy restablecido de mi pequeña indisposición.

Pronto le escribiré contestando a la suya.

En la carta de mi hermano el trozo firmado por Mª Teresa no es de mi madre, sino de la hermana de los Parera.

Espero con ansia carta de Jose V. Solá. Y además ¿quiénes fueron los chicos de San Sadurni fusilados por los rojos?

Aquí hay unos artilleros entre los cuales hay un compañero de Jordi, que trabajaba con el en la casa Simó.

Nada mas por hoy. Recuerdos a todos.

Con todo afecto

Adjutori

ANNEX V

Dos poemes d'Adjutori Vàrias.

ELS REFUGIATS

La guerra els duu, lluny de la llar paterna,
pobres refugiats; pelegrinant
damunt les terres de la sibèria eterna
només alenen per quan tornaran.

Quan tornaran a dins les llars eixutes
on ni la cendra buida del darrer foc?
Si els pobles fugen canviant de lloc.

Sense la casa, sense la lleu fortuna
de llit ni taula per llescar-hi el pa
tot ho han deixat dessota de la runa
fins l'esperança de poder tornar.

Pobres refugiats, teniu al rostre
la fam, el plor, les llàgrimes, el dol
i la nostàlgia viva d'aquell rostre
d'aquell portal obert de cara al sol.

Pobres refugiats, veniu a casa
es aixopluc la llar dels catalans
ens partirem el pal, la llum, la brasa
d'amor etern qui a tots ens la germans!

S.S. 13 novembre 1936

* * * *

Record als amics

POEMA DE GUERRA

Guerra, aplanats per tu:
cauen obusos
la mort no me la sabe dur
per a trencar tots els nusos
que em lliguen l'ànima i el cos.

Ara, aplanat, el pensament em vola
i aquesta mica de repòs
mon esperit em tornassola
de tants records!

Quan tornaré a la llar volguda
em diran tots els amics morts
i a la sorpresa serà ruda
i violència per a mi!

Estimo tants amics! I tantes
pregàries els voldria dir
per ells i per les nostres santes
coincidències d'ideals.

De tantes abraçades que ara cuides
ai amistat!, quants cops mortals
em deixaran les abraçades buides.

Deu meu! Que almenys quan brillaré
no sigui la nostra ànima, petita
per cada màrtir que ara cau
vingui d'apóstols una gran collita

Assentiu, 21 maig 1938
II any triomfal

A. Vàrias

ANNEX V

Itinerari d'Adjutori Vàrias durant la guerra.

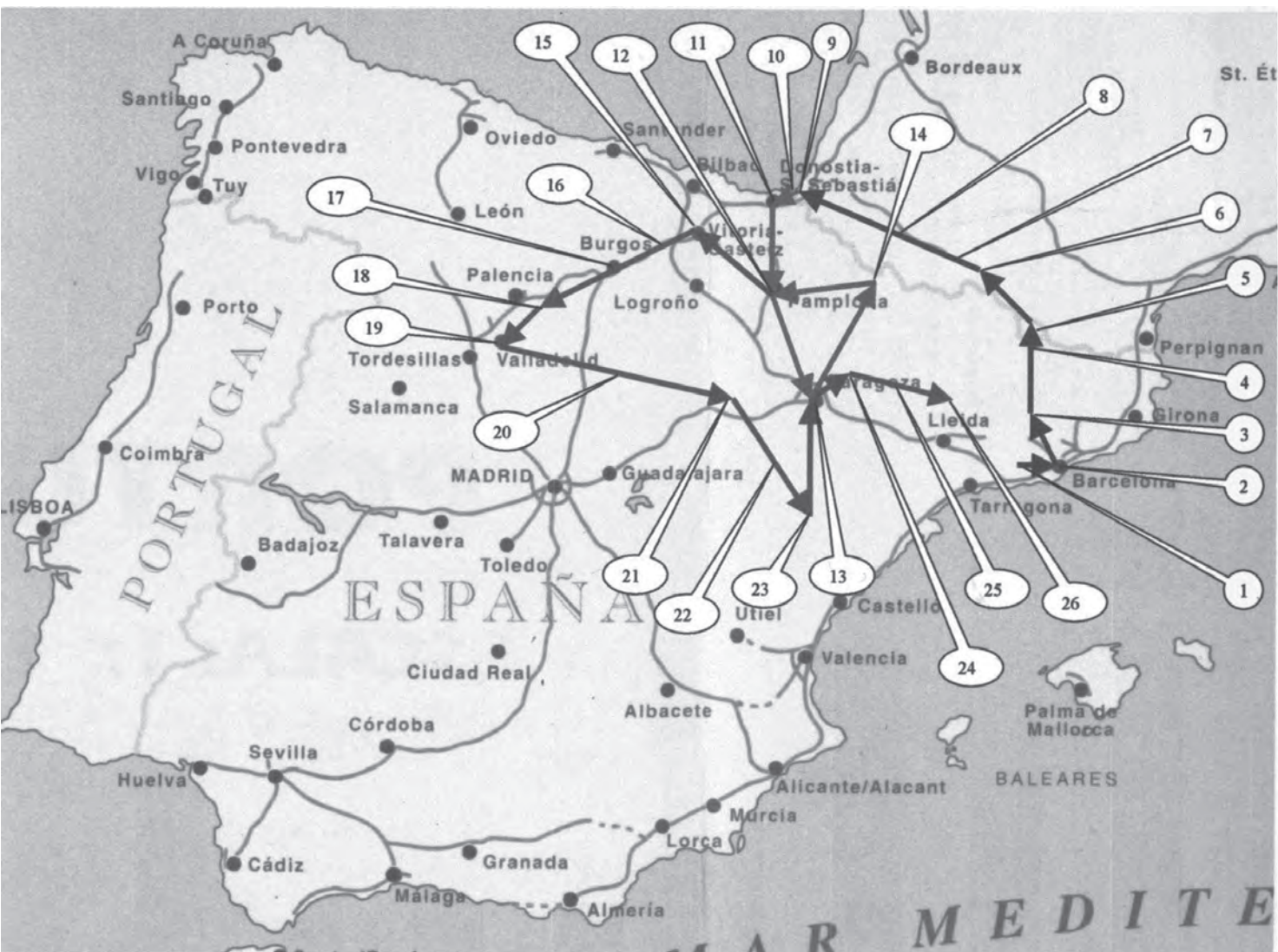
(Font: el·laboració pròpia.)

Data arribada	Mitjà transport arribada	Numeració al mapa	Lloc	Província	Data sortida	Mitjà transport sortida
		1	Sant Sadurní d'Anoia	Barcelona	15/10/1937	
15/10/1937		2	Barcelona	Barcelona	15/10/1937	
15/10/1937		3	Manresa	Barcelona	15/10/1937	
15/10/1937		4	Seu d'Urgell	Lleida	17/10/1937	
17/10/1937			amagat a la r. de C.	Lleida	23/10/1937	
23/10/1937		5	cases d'Andorra	Andorra		
24/10/1937		5	Sant Julia de Lòria	Andorra		
25/10/1937		5	Andorra la Vella	Andorra		
26/10/1937		5	Les Escaldes	Andorra		
27/10/1937		5	Port d'Envalira	Andorra		
27/10/1937		6	Saint Giron	França		
27/10/1937		7	Montrejeau	França		
27/10/1937		8	Lourdes	França		
27/10/1937		9	Hendaya	França		
27/10/1937		10	Irun	Guipuzcoa	28/10/1937	
28/10/1937			Fuenterrabía	Guipuzcoa		
29/10/1937		11	Sant Sebastià	Guipuzcoa	30/10/1937	
30/10/1937		12	Pamplona	Navarra	21/11/1937	tren
			Buslada	[??]		
21/11/1937	tren	13	Saragossa	Zaragoza	22/11/1937	
22/11/1937			Santa Maria de la Peña	Osca		
22/11/1937		14	Jaca	Osca		
22/11/1937			Senegüés	Osca	03/12/1937	a peu
03/12/1937	en camió		Sabiñánigo	Osca		
	en camió	14	Jaca	Osca		
04/12/1937	en camió	12	Pamplona	Navarra	07/12/1937	tren
07/12/1937	tren	15	Vitoria	Àlava	07/12/1937	
07/12/1937	tren	16	Miranda de Ebro	Burgos	07/12/1937	
07/12/1937	tren	17	Burgos	Burgos	07/12/1937	
07/12/1937	tren	18	Venta de Baños	Palencia	07/12/1937	
08/12/1937	tren	19	Valladolid	Valladolid	08/12/1937	
08/12/1937	tren	20	San Esteban de Gormaz	Sòria	08/12/1937	
08/12/1937			Quintanas de Gormaz	Sòria	18/12/1937	
18/12/1937			Burgo de Osma	Sòria	18/12/1937	
18/12/1937			Quintanas de Gormaz	Sòria	22/12/1937	tren
23/12/1937	tren	21	Calatayud	Saragossa	23/12/1937	tren

23/12/1937			Poyos	Teroll	23/12/1937	
23/12/1937	tren		Maluenda	Saragossa	23/12/1937	tren
23/12/1937	tren		Daroca	Saragossa	23/12/1937	tren
23/12/1937	tren		Torrijo del Campo	Terol	05/01/1938	
05/01/1938			Rubielos de la Cèrida	Terol	12/01/1938	
12/01/1938	a peu		Torrijo del Campo	Terol	13/01/1938	
13/01/1938	tren	22	Caminreal	Terol	13/01/1938	
13/01/1938	tren		Longares	Saragossa	22/01/1938	en camió
23/01/1938	en camió		montanyes a prop Teruel	Terol		
25/01/1938			Cella	Terol		
21/02/1938			Frente de Teruel (Cella)	Terol		
02/03/1938		23	Villaespesa	Terol	17/03/1938	a peu
02/03/1938			La Muela	Terol		
17/03/1938	a peu		La Guea	Terol		a peu
	a peu		Cella	Terol	18/03/1938	tren
19/03/1938	tren		Zaragoza	Saragossa	19/03/1938	tren
19/03/1938	tren	24	Zuera	Saragossa	19/03/1938	
19/03/1938	a peu		Valseca			
24/03/1938			Vedado de Zuera			
25/03/1938	a peu		Senés de Alcubierre	Osca		a peu
25/03/1938	a peu		Senés de Alcubierre i Robres	Osca		a peu
26/03/1938	a peu		Robres	Osca		a peu
26/03/1938	a peu		Alcubierre	Osca		a peu
26/03/1938	a peu		Lanaja	Osca		a peu
	a peu		Cartuja de Lanaja	Osca		a peu
27/03/1938	a peu		Albalatillo	Osca		a peu
28/03/1938	a peu	25	Sariñena	Osca	28/03/1938	a peu
28/03/1938	a peu		Sena	Osca	28/03/1938	a peu
28/03/1938	a peu		Villanueva de Sijena	Osca	28/03/1938	a peu
28/03/1938	a peu		Ontiñena	Osca	30/03/1938	a peu
	a peu		camp a través	Osca /Lleida		a peu
01/04/1938	a peu		Gimenells	Lleida	02/04/1938	a peu
02/04/1938	a peu		Raimat	Lleida	03/04/1938	en camió
03/04/1938	a peu		entre Almenar i Alguaire	Lleida	04/04/1938	a peu
05/04/1938	a peu		travessent el Noguera Pallaresa	Lleida	05/04/1938	a peu
05/04/1938	a peu		un barranc	Lleida	10/04/1938	a peu
11/04/1938	a peu		Asentiu	Lleida	25/05/1938	a peu
25/05/1938	a peu		cap a Balaguer, pasar riu segre	Lleida	25/05/1938	a peu
25/05/1938	a peu		Menarguens	Lleida	13/06/1938	en camió
13/06/1938	en camió		Albesa	Lleida	19/06/1938	en camió
19/06/1938	en camió		Raymat	Lleida	20/06/1938	en camió
20/06/1938	en camió		Albesa	Lleida	04/07/1938	en camió
04/07/1938	en camió	28	Torrelameu	Lleida	14/07/1938	en camió
14/07/1938	en camió		Benavent	Lleida	14/07/1938	en camió
14/07/1938	en camió	28	Torrelameu	Lleida		

Itinerari de la guerra d'Adjutori Vàrias.

(Font: el·laboració pròpia.)

* * * * *